

Η ΕΡΕΥΝΑ ΙΑΡΥΘΗ
ΤΩ 1901 ΕΝ ΟΞΦΟΡ-
ΔΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.
ΛΟΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕ-
ΣΗΓΗΣΙΝ ΤΩΝ ΝΟ-
ΜΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ

Ἐρευνα

Κοινωνιολογία Ἀνθρωπισμὸς Μυχιολογικαὶ Ἐπιστῆμαι.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΥΨΩΣΙΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ ΕΝΤΕΥΘΕΝ
ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙ-
ΚΗΝ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΝ.

ΤΟΜ. Ε΄. — ΤΕΥΧ. Γ΄.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1910

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΑΘΗΝΑΙ, Ὀκτώβριος 1910.

[Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἀναθεωρη-
τικῆς Βουλῆς εὗρεθεις ὁ κ. Δρακούλης εἰς Πάτρας,
παρεκλήθη παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκδιδομένων ἐφημε-
ρίδων ἵνα ἐκθέσῃ τὰς γνώμας του ἐπὶ τῆς καταστά-
σεως. Ὁ κ. Δρακούλης ἐπράξε τοῦτο ἀσμένως διὰ
συνεντεύξεως, ἣτις ἐδημοσιεύθη εἰς περιφανῆ θέσιν
τῶν πατρίκων φύλλων καὶ ἦν κατωτέρω παραθετομένη.]

— Τί φρονεῖτε κ. Δρακούλη, ἦτο ἀπαραίτητος ἡ
διάλυσις;

— Ὁ σκοπὸς δι' ὃν συνήλθεν ἡ Βουλὴ ἦτο
ἡ ἀνορθωσις τὴν ὁποῖαν ἀπῆτησε τὸ Ἔθνος
διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων διαδηλώσεων του ἐπὶ
δεκαπέντε μῆνας. Ὁ ἀνὴρ ὅστις ἐκρίθη κατά-
λληλος νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπατηθεῖσαν
ἀνορθωσιν εἶνε ὁ Βενιζέλος, πρὸς ὃν ὁμόφωνον
τὸ Ἔθνος ἐστράφη δεῖξαν πρωτοφανῆ πίστιν
εἰς τὰς ἐπαγγελίας του. Δύο ἑβδομάδας μετὰ
τὴν σύγκλησιν τῆς ἡ Βουλῆς ἀπέδειξεν ἑαυτὴν
ἀνίκανον διὰ σοβαρὰν ἐργασίαν, ἤρξατο δὲ νὰ
ἀμφισβητῇ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Βενιζέλου ὅπως
κυβερνήσῃ τὸν τόπον. Ἄλλ' οὔτε ὁ Βενιζέλος
οὔτε ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ θὰ ἠδύνατο νὰ
πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνορθώσεως
τοῦ τόπου χωρὶς νὰ αἰσθάνηται στερεὸν τὸ
ὑπ' αὐτὸν ἔδαφος. Κατὰ συνέπειαν θεωρῶ τὴν
γενομένην ἐκκλήσιν εἰς τὸ Ἔθνος ὄχι μόνον
ἀπαραίτητον, ἀλλ' ἔργον ὑψίστης φρονήσεως.
Ὁ τόπος ὀλοὲν ὀφείλει εἰς τὸν Βενιζέλον δύο
σημαντικὰς εὐεργεσίας: α) τὴν ἀναβολὴν τῆς
συζητήσεως περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς Βουλῆς
καὶ β) τὴν διάλυσιν αὐτῆς. Ὁμολογῶ ὅτι οὔτε
ὁ Θεοτόκης, οὔτε ὁ Ράλλης, οὔτε ὁ Μαυρομι-
χάλης ἠδύνατο νὰ δόσουν ἀνεπιφύλακτον ψή-
φον ἐμπιστοσύνης, ἀλλ' εἶνε προφανὲς ὅτι οὔτε
ὁ Βενιζέλος ἠδύνατο νὰ δεχθῇ τὴν ψήφον των
μετ' ἐπιφυλάξεως οὔτε τῷ ἐπετρέπετο τοῦτο,
ἀπαξ γνώμων τῆς δράσεώς του δὲν εἶνε ἡ δια-
τήρησις τῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἡ διεξαγωγή τοῦ
ἀνορθωτικοῦ ἀγῶνος.

— Τί θὰ προκύψῃ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν, θὰ ἐπι-
κρατήσῃ ὁ Βενιζέλος;

— Δὲν δύναμαι νὰ προμαντεύσω, ἀλλ' ἐλπίζω
ὅτι ὁ λαὸς ὀδηγούμενος ἐκ τῶν σφαλμάτων τοῦ
παρελθόντος, καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων ἐμφρόνων δη-
μοσίων ἀνδρῶν, οἵτινες θὰ φιλοτιμηθοῦν νὰ τὸν
διαφωτίσουν περὶ τῆς κρισιμότητος τῶν περι-

στάσεων, θὰ προσέξῃ νὰ ἐκλέξῃ ἀντιπροσώπους
μὲ πρακτικὸν νοῦν οἱ ὁποῖοι νὰ παράσχουν εἰς
τὸν Βενιζέλον τὸ ἀπαραίτητον στερεὸν ἔδαφος
διὰ νὰ ἐργασθῇ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ
σκοποῦ δι' ὃν ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν. Πρέπει ὁ
λαὸς νὰ προσέξῃ ὅπως μὴ ἐκλέξῃ κανένα οὔτε
ἀρχηγόν, οὔτε ὀπαδὸν τῶν παλαιῶν κομμάτων.
Πρέπει προσέτι νὰ μὴ ἐκλέξῃ τόσον πολλοὺς
δικηγόρους. Ὁ δικηγόρος σπανίως βλέπει τὰ
πράγματα ἐκ τῆς πρακτικῆς ἀπόψεως. Τὰ βλέ-
πει πάντοτε ἐξ ἐριστικῆς ἀπόψεως. Ἡ Ἑλλὰς
πρὸ παντὸς ἔχει ἀνάγκην πρακτικῶν βλέψεων.
Ἐλπίζω νὰ ἐκλεχθῶσιν ἀρκετοὶ ὑποστηρικταὶ
τοῦ Βενιζέλου, ἄλλως, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω,
δὲν βλέπω διέξοδον.

— Τίνα τὰ ἀποτελέσματα ἐν περιπτώσει ἀποχῆς
τῶν κομμάτων;

— Ἐὰν ἡ ἀποχὴ των εἶνε εἰλικρινής, ἐὰν δη-
λαδὴ ἀπεφάσισαν ν' ἀπόσχουν πεισθέντα, ὅτι
τὸ ἔθνος τὰ κατεδίκασεν ἀπαξ διὰ παντός, ἡ
ἀποχὴ των θὰ εἶνε ἡ μέγιστη εὐεργεσία τὴν
ὁποῖαν θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχουν εἰς τὸ Ἔθνος.
Ἐὰν ἡ ἀποχὴ των ἔχη τὴν ἐννοίαν διαμαρτυ-
ρίας, αὐτὸ εἶνε ἀντεπανάστασις καὶ δὲν δύναται
παρὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐπι-
μειζων ὁ κίνδυνος ἐμφυλίου πολέμου θὰ ἀνα-
φανῇ ἐν τῇ περιπτώσει ἡ ἀποχὴ των εἶνε τέχνα-
σμα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ὀπαδοὶ τῶν κομμάτων
θὰ ἐκτεθῶσιν ὡς δῆθεν Βενιζελικοί, διὰ νὰ
ἀποκαλύψουν βραδύτερον τὸν ἀληθῆ χαρα-
κτῆρα των.

— Τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα θὰ κατέλθῃ εἰς τὰς
ἐκλογάς; Πῶς βλέπετε τὴν ἐν γένει σοσιαλιστικὴν
κίνησιν;

— Τελεσφόρον σοσιαλιστικὸν κόμμα ἐν τῇ
Βουλῇ δυσκόλως δύναται νὰ συγκρατηθῇ συμ-
παγὲς ἐνόσω δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ χώρα ὀργανω-
μένη σοσιαλιστικὴ γνώμη. Σοσιαλιστικὴ γνώμη
ἀναμφιβόλως ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ σοσιαλιστικὴ αὐτὴ
γνώμη εἶνε ἀνοργάνωτος. Ἡ πείρα μου ἐκ τῶν
τελευταίων ἐκλογῶν καὶ ἐκ τῆς διαλυθείσης Βου-
λῆς μὲ διδάσκει νὰ κλίνω ὑπὲρ ἀποχῆς τῶν
ἀληθῶν σοσιαλιστῶν ἀπὸ τὰς ἐκλογάς. Οἱ σο-
σιαλισταὶ θὰ ἐπραττον κατὰ τὴν γνώμην μου,
χρησιμώτερον ἔργον ἐπιδιδόμενοι ἐπὶ διετίαν
εἰς ἐνδελεχεῖς προσπάθειαι πρὸς ὀργάνωσιν τῆς
σοσιαλιστικῆς ἐν τῷ τόπῳ γνώμης, ἐκ τῶν μεταξὺ

ὑποστηρίζοντες τὰς ἐνεργείας τοῦ Βενιζέλου, καὶ συνάμα ἀγρυπνοῦντες εἰς τὰ νομοθετήματα ἅτινα μέλλουν νὰ εἰσαχθῶσιν ὑπὲρ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἵνα μὴ ταῦτα ἀποβῶσιν ὑπὲρ τῆς κεφαλαιοκρατίας. Πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν πολλοὶ ψευδοσοσιαλισταὶ καὶ ὀλίγιστοι ἀληθινοὶ σοσιαλισταί. Χρειαίεται διετῆς κατήχησης τῶν ἐργατῶν καὶ ἀκατάπαυστος διδασκαλία διὰ τοῦ τύπου καὶ διὰ ὁμιλιῶν μέχρις οὗ προκύψῃ τελεσιφόρον σοσιαλιστικὸν κόμμα δυνάμενον νὰ ἔχη φωνὴν ἐν τῇ Βουλῇ.

Πρέπει ἡ σοσιαλιστικὴ εἰρήσις ν' ἀπαλλαχθῇ πρῶτον ἀπὸ τοὺς ψευδοσοσιαλιστάς ἐκθέτουσα τὰ ἀληθῆ τῶν ἐλατήριον. Ὁ μέγιστος ἐχθρὸς τῶν ἐργατικῶν τάξεων εἶνε οἱ ψευδοσοσιαλισταί.

— Τί φρονεῖτε περὶ δημοκρατικῶν; Εἶνε καιρὸς διὰ νὰ δημοκρατηθῶμεν;

— Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι δημοκρατικοὶ δὲν ὑπάρχουν. Δημοκρατικούς ἐννοῶ ἀνθρώπους ἐμφορομένους δημοκρατισμοῦ. Ὁ ἀληθὴς δημοκρατισμὸς δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστος μετὰ τὴν βασιλείαν. Ὁ βασιλικὸς θεσμὸς εἶνε κατηργημένος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1648, καὶ ἀπὸ τοῦ 1789. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχω κανένα λόγον νὰ φιλονεικῶ μετὰ τὴν ὑπάρχουσαν σκιάν τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ. Θὰ ἔσπεργον Δημοκρατίαν ἀνευ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος, ὑπάρχοντος ὁμοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος οὐδεμίαν δύναται νὰ ὑπάρχῃ οὐσιαστικὴ διαφορά μετὰ τὴν δημοκρατικὴν καὶ βασιλικὴν πολιτεύματός. Τί διαφέρει ἡ Γαλλία ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν;

Ἡ οὐσία εἶνε ὁ καπιταλισμὸς. Ὁ κίνδυνος τοῦ κόσμου σήμερον δὲν εἶνε ἡ βασιλεία. Ὁ κίνδυνος τοῦ κόσμου εἶνε ἡ πλουτοκρατία. Ἡ Ἑλλάς ἢ μπορεῖ νὰ δημοκρατηθῇ καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶνε ἐξηρθευμένη καὶ πάσχουσα. ἢ μπορεῖ ὁμοῦ νὰ ἐξακολουθήσῃ βασιλευομένη καὶ νὰ ἀνορθωθῇ μέχρι καὶ τοῦ σημείου νὰ παύσῃ πλουτοκρατουμένη.

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς διαλυθείσης Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐπικειμένης ψηφοφορίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κ. Βενιζέλου, ὁ κ. Δρακούλης, βουλευτὴς Κεφαλληνίας, ἐποιήσατο δήλωσιν ἵνα ἐξηγήσῃ τὴν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν εὐνοϊκὴν ψήφον αὐτοῦ. Ἡ δήλωσις αὕτη ἦν μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἤκουσεν ἡ Βουλὴ καὶ ἐπηγήμησεν αὐτήν, ἔχει ὡς ἑξῆς, κατ' ἀντιγραφὴν ἐκ τῶν ἑστενογραφημένων πρακτικῶν.

Κύριοι,

Ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος με φέρει εἰς τὸ βῆμα ἀπῴψε, δὲν εἶνε διότι θέλω ν' ἀκολουθήσω τὸν συρμόν, τὸν ἐπικρατήσαντα εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο, καθ' ὃν ἕκαστος βουλευτὴς θεωρεῖ πρέπον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ψήφον του. Εἶνε εἰδικὴ περίπτωσις, ἡ ὁποία μοῦ ἐπιβάλλει νὰ ἐξηγήσω διὰ τί ὑποστηρίζω τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ ψήφος μου ὑπὲρ αὐτῆς εἶνε ψήφος ἐμπιστοσύνης, οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἀνοχῆς, ὡς δίδουσιν αὐτὴν τὰ κόμματα, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι εἶμαι

ὄπαδὸς τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Δὲν εἶμαι φιλελεύθερος! Δὲν εἶμαι φίλος τῆς ἐλευθερίας! Εἶμαι στρατιώτης τῆς ἐλευθερίας! Εἶμαι λάτρης τῆς ἐλευθερίας! Ἡ ἐλευθερία δὲν ἔχει ἀνάγκην φίλων! Ἐχει ἀνάγκην στρατιωτῶν καὶ λατρευτῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ Σοσιαλιστικὴ Ἰδέα τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ὑπηρετοῦμεν, δὲν ὑποθέτει, οὔτε ὄπαδους οὔτε ἀρχηγὸν κόμματος. Τόσῳ μᾶλλον μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ ἐξηγήσω τὴν ψήφον μου, καθόσον προχθὲς τὸ Σάββατον οἱ δύο ἐκ Κεφαλληνίας συνάδελφοί μου, μετὰ τῶν ὁποίων συναντώμεθα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν αὐτῶν ἰδεωδῶν, ἐπήφισαν διαφορετικὰ ἀπὸ ἐμέ· κατεπήφισαν δηλαδὴ τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ ἐγὼ ἔδωκα ψήφον ὑπὲρ αὐτῆς. Μὲ ἔχουν ἐρωτήσῃ πολλοὶ καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, διὰ τί ἐγὼ, σοσιαλιστὴς ὢν, ὑποστηρίζω Κυβέρνησιν, καὶ ὀφείλω νὰ δώσω ἐξήγησιν.

Τὸ ζήτημα, ἐφ' οὗ πρόκειται νὰ γίνῃ ψηφοφορία, εἶνε σοβαρὸν καὶ δύσκολον καὶ εἶνε φυσικὸν νὰ αἰσθάνωμαι δυσκολίαν ἀφοῦ ὅλαι αἱ γενόμεναι ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ εὐγλωττοὶ ἀγορεύσεις, δὲν κατώρθωσαν νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα, διὰ τί συνήλθομεν ἐνταῦθα καὶ ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ ἐκλογή τῆς 8^{ης} Αὐγούστου ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι πολιτευόμενος, οὔτε δικηγόρος, παρὰ πάσας δὲ τὰς ἀρχαίας καὶ ἀγαθὰς σχέσεις μου μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν, δὲν εἶμαι οὐδὲ δημοσιογράφος. Εἰς τὰ ὀλίγα τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς εἶπω, δὲν θὰ εὑρετε οὔτε τὸ ἀγχίστροφον τοῦ πολιτευομένου, οὔτε τὴν δυκανικότητα τοῦ νομομαθοῦς, οὔτε τὴν ἐπινοητικότητα τοῦ δημοσιογράφου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶμαι, δὲν ἐντρέπομαι νὰ τὸ εἶπω. Διότι κατὰ τοὺς τελευταίους δεκαπέντε μῆνας διεφημίσθη τόσον ἡ λέξις Ἐπανάστασις, ὥστε δὲν θὰ τρομάξῃ κανεὶς ὅταν εἶπω ὅτι εἶμαι *ἐπαναστάτης*. Δὲν φρονῶ ὁμοῦ, ὅτι ἔλαβε χώραν πραγματικὰ καμμία Ἐπανάστασις, ἀλλὰ μετὰ τὴν λέξιν ταύτην ἀπλῶς ἐννοῶ τὸ ἀντιπλουτοκρατικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὁμολογουμένως ὑπάρχει ἐν τῇ χώρῃ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἀντιπλουτοκρατικόν, εἶνε τὸ προκαλέσαν τὰ γενόμενα κατὰ τοὺς τελευταίους δεκαπέντε μῆνας καὶ ἡ πᾶσα ἐξέγερσις ἔχει ὡς βῆσιν τῆς τὸν σφοδρὸν πόθον τοῦ παραγωγικοῦ κόσμου ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς κεφαλαιοκρατίας· ἂν εἶμαι ἐχθρὸς τῶν κομμάτων, δὲν εἶμαι διότι τὰ μέμφομαι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ὡς ἔνοχα. Εἶνε ὑπεράνω αὐτῶν ὁ κεφαλαιοκρατικὸς ζυγός, τοῦ ὁποίου τὰ κόμματα εἶνε τυφλὰ ὄργανα. Εἶνε ὁ κεφαλαιοκρατικὸς ζυγός, ὑπὸ τὸν ὁποῖον στενάττει ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἄλλη Χώρα τῆς οἰκουμένης.

Διὰ τοῦτον τὸν λόγον συμβαίνει, ὥστε ἐπὶ τρεῖς γενεάς μέχρι σήμερον Κυβέρησις ἐν Ἑλλάδι οὐδέποτε εἶχεν ἄλλην τινὰ σημασίαν, εἰμὴ τὴν σημασίαν ὁμίλου ἐπιτηδείων ἡμιανεπτυγμέ-

νων ἀνθρώπων, ἐντολοδόχων τῆς διεθνούς κεφαλαιοκρατίας, στήριζόντων τὴν λογὴν των ἐπὶ τῆς ἀμειψείας καὶ ἐπὶ τῆς νάρκης τοῦ λαοῦ· ἡ ἀμιλλα μεταξὺ αὐτῶν, ἐπομένως, ὑπῆρχεν ὄχι νὰ προαγάγῃ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ διασπαθίζῃ τὸν πλοῦτον αὐτῆς. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς νευρικῆς ἀνησυχίας τοῦ λαοῦ ἐδόθησαν κατὰ τὸ τέρμα τοῦ 1908, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως τῆς Κρήτης. Πρῶτην τότε φορὰν ὁ παραγωγικὸς κόσμος ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἀξιῶν τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ τῆς διευθύνσεως τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἡ κεφαλαιοκρατία ῥαδιουργικώτατα ἀντενήργησε καὶ ἐματαίωσε τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην, ἐπιδεξιῶς στρέψασα τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ αὐτῆς. Ἐν ὅσῳ οἱ Κυβερνῆται τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ εἰπωσιν ἀπεριφροσίνως εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἡ Πατρίς μας φρενακίζεται ἀπὸ τοὺς πλουτοκράτας, εἰς οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ χρησιμεύωσιν, εἰμὴ νὰ ἀποβαίνωσιν ὄργανα τῆς πλουτοκρατίας. Οὐδεὶς ποτε ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ ἠγέρθη νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ ζυγοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον στενάζουσιν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις. Ὑπῆρχε καὶ τὸ κόμμα τῶν Ἰαπώνων. Ἡμῶν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος τότε, ἀλλὰ παρηκολούθουν τὴν δρᾶσιν των.

Ἀπὸ τῆς ομάδος ἐκείνης πολλοὶ ἤρχιζαν νὰ ἐλπίζωσι τὴν καταστροφὴν τῶν προσωπικῶν κομμάτων πρὸς ὄφελος τῶν παραγωγικῶν τάξεων, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνεν ἡ πλουτοκρατία νὰ τὴν ἐμπλέξῃ εἰς τὰ δίκτυά της καὶ τὸ ἔμβρονον πρὶν ἢ ἐνδυναμωθῆ, διεργάγῃ ὡς πομπόλυξ. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως περιεφέρετο ἔκτοτε ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ἐλλείπει ὄργανου κατέφυγεν εἰς τὸν στρατόν, ὃ δὲ λαὸς εἶτε διότι εἶχε πίστιν εἰς τὸν στρατόν, εἶτε διότι δὲν ὑπῆρχον ἄλλαι ἐπιδράσεις καθοδηγοῦσαι αὐτόν, ἐταύτισε τὴν τύχην του μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς 14^{ης} Αὐγούστου. Κατόπιν διετυπώθη ἡ ὄλη ζύμωσις εἰς τὴν ἀπαιτήσιν περὶ ἀνορθώσεως καὶ μετ' ὀλίγον ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ κ. Βενιζέλος, ὡς ἐνσάρκωσις τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης.

Τώρα θὰ σᾶς ἐξηγήσω πῶς ἐννοῶ ἐγὼ τὴν ἀνόρθωσιν, καὶ ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν ὑποστηρίζω τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κ. Βενιζέλου. Ἀνόρθωσις, κατ' ἐμέ, σημαίνει ἱκανοποίησιν τοιαύτην τοῦ ἀντιπλουτοκρατικοῦ πνεύματος, ὥστε νὰ ἐπιβαρυνθῶσιν οἱ πλούσιοι μετὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Πολιτείας καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν φόρων ὁ ἐργατικὸς κόσμος. Τὴν ἀνόρθωσιν ταύτην ὑπόσχεται ὁ κ. Βενιζέλος, καὶ ὁμολογῶ ὅτι πιστεύω εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. Θὰ ψηφίσω τὰ μέτρα του, τὰ ὁποῖα θὰ τείνουν εἰς τὴν πτώσιν τῆς κεφαλαιοκρατίας, ἀλλὰ θὰ καταψηφίσω πᾶν μέτρον, τείνον εἰς ἐνίσχυσιν τῆς κεφαλαιοκρατίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς διαλύσεως τῆς παρούσης Βουλῆς, τὸ ὁποῖον προεκάλεσεν ἀκαδημαϊκὰς διαφωνίας μεταξὺ τῶν συναδέλφων

μου ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ἐμοῦ, εἶνε ἀληθὲς ὅτι, ὅπως ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀργολιδοκορινθίας βουλευτὴς ἀνέφερεν, ἡμεῖς οἱ τρεῖς Κεφαλήνες βουλευταὶ ὑπεβάλομεν ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ παρούσα Συνέλευσις δὲν ὑπόκειται εἰς διάλυσιν, ἀλλὰ, κύριοι, τότε ἦτο ἡ πρώτη ἐβδομάς, καθ' ἣν συνήλθομεν ἐνταῦθα, καὶ πράγματι ἐφρόνουν ὅτι ἐξελέγησαν ἄνδρες ἔμπρονας, σοβαρῶς σκεπτόμενοι νὰ ἐργασθῶσι καὶ νὰ μεταβάλωσιν ἐκ θεμελίων τὸ ὑπάρχον φάυλον καθεστὸς. Ἡ πείρα ὅμως, τὴν ὁποῖαν ἔσχον ἔκτοτε περὶ τῶν ἀτασθαλιῶν τοῦ παρόντος Συνεδρίου, μὲ ἔπεισεν ὅτι ἡ διάλυσις αὐτοῦ εἶνε εὐχῆς ἔργον, καὶ φρονῶ ὅτι, ὅσον ταχύτερον διαλυθῆ, τόσον συμφερότερον εἶνε διὰ τὸν τόπον. Δὲν ἐκπροσωπεῖ κἂν τὸ ἀντιπλουτοκρατικὸν φρόνημα τῆς Χώρας ἡ Συνέλευσις αὕτη, ἀφοῦ εἶνε πλήρης πλουτοκρατῶν, ἀντιδραστικῶν καὶ σοφιστῶν.

Ἡ Ἑλλάς, κύριοι, εἶνε ἐρείπιμα καὶ χάος. Τρεῖς γενεαὶ πολιτευομένων ἔπραξαν ὅτι τοῖς ἦτο δυνατόν διὰ νὰ μεταβάλωσι τὰ ὄνειρά μας εἰς ἐφιάλτας καὶ νὰ ἐξοβελίσωσι πᾶσαν ἐλπίδα ἠθικῆς ἀναγεννήσεως.

Ὁ κολοφῶν τῆς οὐτιδανότητος αὐτῶν ἦτο ἡ ἀπεμπόλησις τῆς μοναδικῆς ἐδκαιρίας, ἣν ἔσχομεν περὶ ἐνώσεως τῆς Κρήτης τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1908, καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν πλουσιῶν ἀπὸ παντὸς βάρους διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Πολιτείας. Ἡ ὑπομονὴ τοῦ λαοῦ ἐξηντλήθη, καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἐκείνης διαδηλώσεως εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως διετρανώθη ἡ κραυγὴ: «Ἐρρέτωσαν τὰ προσωπικὰ κόμματα, ἐρρέτω ἡ σαπρία τοῦ παρελθόντος!» Ἡ ἐξέγερσις ἐκείνη θὰ μείνῃ ἱστορικὴ, διότι θὰ δικαιολογηθῆ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἅτινα θὰ ρυθμίσῃ Ἑθνικὴ ἀντιπροσωπεῖα συγκαλουμένη ὑπὸ κρείσσονας οἰωνούς.

Εἰς τοιαύτην Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπεῖαν ἀτενίζουσιν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐλπίς ἐνὸς ἑκατομμυρίου μοχλοῦντων, ἀδικουμένων καὶ περιφρονουμένων Ἑλλήνων ἐργατῶν, εἶνε ὅτι ἡ παρούσα Κυβέρνησις θὰ δόσῃ τοιαύτην ὥθησιν εἰς τὰ πράγματα ἡμῶν, ὥστε ἡ Ἑλλάς νὰ μετατεθῆ ἀπὸ τῆς ὀπισθοπορείας τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν πρωτοπορείαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ· καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλπίδος ταύτης, θὰ δόσω εἰς τὴν Κυβέρνησιν ψῆφρον ἐμπιστοσύνης.

Ὁ κ. Πύρρος Γιαννόπουλος, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ σοσιαλιστικοῦ ἑβδομαδιαίου φύλλου «Κοινωνισμός», προαγγέλει τὴν ἐκδοσὴν τῆς ἑστίνου κεφαλαιοκρατίας («Λοχαὶ καὶ ὀργανισμὸς αὐτῆς»), μελέτης ἣς τὰ περιεχόμενα εἶνε λίαν ἐνδιαφέροντα.

Ἡ εἰδικὴ μάθησις τοῦ συγγραφέως, ἀσχοληθέντος ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν παρακολούθησιν καὶ τὴν ἐρευναν τῶν σοσιαλιστικῶν ζητημάτων παρέχει τὸ ἐνδύσιμον ὅτι ἡ Κοινωνία, μέλλει νὰ καταστῇ συμβολὴ ὀφελίμου εἰς τὴν διάδοσιν καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Τὸ ἐλπίζομεν καὶ τὸ εὐχόμεθα.

Ἡ ἀγγελία ἀναφέρει ὅτι τὰ πρῶτα διὰ τῆς δημοσιότητος κινήματα τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν ἐγένοντο διὰ τῆς «Ἀθῆναι», πρώτου σοσιαλιστικοῦ περιοδικοῦ 1885-87, διὰ τῆς μεταφράσεως «Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς νέους» τοῦ Κραπτιν, διὰ τοῦ «Ἐγχειριδίου τοῦ Ἐργάτου», διὰ τοῦ «Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον», καὶ διὰ τῆς «Ἐρεῦνης», τοῦ κ. Πλάτ. Δρακούλη, προέδρου τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἐργατικῶν Τάξεων τῆς Ἑλλάδος.

ΕΠΤΑ ΘΗΣΑΥΡΟΙ.

("Όρα σελίδα 144).

6 - ΕΡΓΑΣΙΑ.

Μία από τὰς ὀρθόδοξους ἐντυπώσεις αἰτινες ἐμποδίζουν τὴν κοινωνικὴν πρόοδον εἶνε ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ ἐκτελῶν ἐργασίαν τινὰ ἐκ τῶν λεγομένων «εὐτελῶν» καταβιβάζεται. Ἄλλ' ὅπως δλαὶ αἱ προλήψεις αἰτινες λόγω τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν κατέστησαν τόσῳ ὀρθόδοξοι ὥστε νὰ δειλῶ καὶ ὁ τολμηρότερος προκειμένου νὰ τὰς ἀψηφήσῃ, ἡ πρόληψις κατὰ τῶν ἔργων τοῦ χειρῶνακτος, τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ὑπηρέτου, μέλλει ἀναποδράστω, καίτοι ἴσως βραδέως, νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ζώσας ἰδέας αἰτινες ἀπὸ πεντηκονταετίας ἀνατέλλουσιν εἰς τὸν ὄριζοντα. Ἡ τελευταία πεντηκονταετία ἔρριψε φῶς ἀπλετον εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου—φῶς τείνον νὰ μεταμορφώσῃ ὄχι μόνον τὸν τρόπον καθ' ὃν σκεπτόμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς συνθήκας καθ' ἃς διαπλάττεται καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα μας. Τοσάκις ἔχει ἤδη ἐπαναληφθῆ ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ σωματικὴ ἡμῶν ὑγεία ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς σωμαστικῆς, ὥστε κατέστη τειριμμένη, ἐντούτοις εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνεται δσάκις κινδυνεύει νὰ λαμβάνεται μόνον ὑπὸ τὴν φυσιολογικὴν τῆς ἐννοίαν. Ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶνε ἀπλῶς φυσιολογικὸν ὄν, ἀλλὰ καὶ ψυχολογικὸν πρὸ πάντων, καὶ πᾶν ὅτι ρηθῆ περὶ τῆς ἐργασίας ἀφορᾷ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὅλης ὑγείας—σωματικῆς, ἠθικῆς, διανοητικῆς καὶ πνευματικῆς. Ὁ Αἰσχύλος διὰ μιᾶς φράσεως διατυπώνει δλόκληρον τὴν θεωρίαν ἣν πάντες οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος σήμερον ἐργάζονται νὰ καταστήσωσι καταληπτήν. «Δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ ἀνευ ἰδρωτός». Ἡ βαθυτάτη αὕτη ἐννοία τοῦ Αἰσχύλου ὄχι μόνον δεικνύει τὴν σχέσιν ἣτις ὑπάρχει μεταξύ τῆς ὕλικῆς δράσεως καὶ τῆς ἠθικῆς περιοπῆς, ἀλλὰ καὶ τονίζει τὴν σπουδαιότητα τοῦ παραγωγικοῦ στοιχείου πάσης ἐργασίας. Μία ἀπλὴ κίνησις χάριν τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας ὄντως καταβιβάζει τὸ ἦθος, ἐὰν τις περιορίζηται πάντοτε εἰς αὐτήν, διότι ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὁμολογίαν ὅτι τὸ κοινωνικὸν καὶ ψυχολογικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου παραβλέπεται ἀγνοούμενον. Ὅστις λέγει «ἐργάζομαι διὰ τὴν ὑγείαν μου», τοῦτο δὲ λέγων ἐννοεῖ ὄχι τὴν σωματικὴν μόνον ὑγείαν του, διατυπώνει μέγα ἀξίωμα κοινωνικῆς καὶ ψυχολογικῆς σημασίας. Ἡ ὀρθόδοξος παράδοσις μᾶς ἐνετύπωσεν ὅτι εἶνε ἔμφρον νὰ λέγη τις «ἐργάζομαι διὰ νὰ ζήσω». Ἐπειτα παρουσιάζεται ἐκεῖνος ὅστις δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐργάζεται διὰ νὰ ζήσῃ, καὶ φυσικῶς φρονεῖ ὅτι καταβιβάζεται, ἐὰν ἐργασθῆ ἀφοῦ ἐπεκράτησεν ἡ πρόληψις νὰ ἐκπληττώμεθα βλέποντες τινὰ ἐργαζόμενον χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ πορισθῆ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς ἐργασίας. Καὶ ἂν ἔχη οὗτος τὴν ἐφεσιν νὰ ἐργασθῆ δὲν ἔχει τὴν τόλμην ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἐκπληξίν μας. Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ νεώτερον φῶς ὅτι παρέχει

εἰς αὐτὸν μίαν πανοπλίαν διὰ τοῦ ἀξιώματος «ἐργάζομαι διὰ τὴν ὑγείαν μου» καὶ μίαν φιλοσοφίαν διὰ τῆς αἰσχυλείου φράσεως «ὁ ἰδρῶς εἶνε τιμιώτερος τῆς κοινωνικῆς περιοπῆς». Τῆς ζώσης ταύτης ἀρχῆς τεθείσης δὲν εἶνε πλέον κοινοτυπία νὰ ὑπενθυμίζῃ τις ὅτι ἡ ἐργασία εἶνε ὄρος ὑγείας, διότι ἀφ' ἐνός ἐργασίαν λέγοντες ἐννοοῦμεν παραγωγικὴν ἐργασίαν, ἀφ' ἑτέρου ὑγείαν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν ἀρμονίαν συναπασῶν τῶν λειτουργιῶν τοῦ συστήματος—τὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὅλης ἰδιοσυστασίας. Ὁ Ἄγγλος κοινωνιολόγος Ἐρβερετ Ρίξ διετύπωσε λακωνικῶς τὴν ἀρχὴν ταύτην διὰ προσφάτου διαλέξεως αὐτοῦ ἐν Λονδίῳ εἰπὼν: «Δὲν πιστεύω ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνθρώπος πραγματικῶς ὑγιής, εἴτε σωματικῶς εἴτε ψυχικῶς, ἐὰν δὲν ἐργάζεται ἐν ἰδρωτί.» Τὰ παρωχημένα ἔθνη τῆς ὑψηλίου εἶχον τὰς ἰδέας των, ἀλλ' ἄλλαι ἰδέαι βαθμηδὸν διαμορφοῦσιν ἄλλα ζῶντα ἔθνη ἐπὶ τοῦ πλανήτου. Ὁ Τολστόη ὁμιλῶν περὶ τῶν τουρκικῶν λουτρῶν εὐφυῶς παρατηρεῖ ὅτι ταῦτα ἐφευρέθησαν ὑπὸ μιᾶς τῶν νωθροτέρων φυλῶν τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ἰδρῶς τεχνητῶς προκαλούμενος οὐδέποτε δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἰδρῶτα ὃν προκαλεῖ φυσικῶς ἡ ἐργασία. Αἱ παντοῖαι νόσοι ἃς γεννᾷ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας ἐπολεμήθησαν διὰ τῆς ἐφευρέσεως λουτρῶν προκαλούντων ἰδρῶτα, ἀλλ' εἶνε καιρὸς σήμερον ὅτε βλέπομεν τὰ πράγματα ὑπὸ ἐπιστημονικώτερον φῶς νὰ ἀρωμεν ἀποτελεσματικῶς πάσας τὰς νόσους διὰ τῆς μόνης θεραπευτικῆς μεθόδου ἣτις συνίσταται εἰς τὴν χειρουργίαν, καὶ ὡς Γερμανός τις φιλόσοφος εἶπεν «διατί νὰ μὴ ἰδρῶσωμεν καὶ ἐργασιοθεραπευτήρια» Arbeit-skur ὅπως ἔχομεν ὑδροθεραπευτήρια καὶ ἄλλα τοιαῦτα; Οἱ πλούσιοι προσφεύγουσιν εἰς παντὸς εἶδους θεραπευτικὰς μεθόδους ὅταν πάσχουσιν, ἀλλ' οὐδέποτε τοῖς ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν των ὅτι αἱ δυσπεψίαι των, αἱ ὑποχονδρίαι των, αἱ νευρικαὶ διαταράξεις των, αἱ ἀϋπνίαι των καὶ τὰ τόσα ἄλλα νοσήματα αὐτῶν θὰ ἐξηφανίζοντο ἐὰν προσφυγῆ ἐγένετο εἰς τὴν μόνην μέθοδον τὴν ὁποίαν ὑπαγορεύει ἡ φύσις—δηλαδὴ εἰς τὴν παραγωγικὴν μέχρις ἰδρωτός ἐργασίαν. Εἰς τοὺς πλουσίους οἵτινες πάσχουσι διότι δὲν ἔχουσιν ἀφορμὴν νὰ ἰδρῶσωσι προσθετέοι οἱ παμπληθεῖς ἐμποροῦπάλληλοι οἵτινες ἐργαζόμενοι ἐντὸς τῶν γραφείων ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας πάσχουσι διότι δὲν εὐρίσκουσι καιρὸν νὰ ἰδρῶσωσιν, καὶ προσβάλλονται οἱ πλείστοι ὑπὸ παντοίων νόσων ἐξ αἰτίας τοῦ καθεστικοῦ βίου των. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔθετο εἰς τοὺς ἀκροατάς του λίαν εὐκρινῶς ὁ κ. Ρίξ. Τὸ ἔθνος θὰ χάσῃ τὰς ἰκμάδας του ἐὰν δὲν ἐφαρμοσθῆ ὅσον τάχιστα ἡ λύσις. Καὶ ποία εἶνε ἡ λύσις τοῦ προβλήματος; Ὁ Ἄγγλος Ρῶσιν τὴν ὑπέδειξεν. Ὁ ρῶσος Τολστόη τὴν διεκήρυξεν. Ὁ ἀμερικανὸς Τορῶ τὴν ἐτόνισεν Ἡ κλεις τῆς λύσεως ἐγκεῖται ἐν τῇ λέξει **δημιούρ-**

γει. Ὁ Ρῶσκιν πρό τινων ἐτῶν προέβη εἰς πείραμα μεγάλης καινοτομίας, καθηγητῆς ὢν ἐν Ὁξφόρδῃ. Ἐπεισε τοὺς φοιτητὰς νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ὁδοποιίαν ἀντικαθιστῶντες δι' αὐτῆς τοὺς ἄλλους ἀθλητικοὺς ἀγῶνας οἵτινες δὲν ἐνέχουσι δημιουργικὸν στοιχεῖον. Τὸ πείραμα, ὡς εἰκός, ἀπέτυχε, διότι οἱ φοιτηταὶ δὲν εἶνε ἀκόμη ὄριμοι, ἀλλ' ἐντούτοις ἐχρησίμευσεν κινήσαν εἰς σκέψεις πολλοὺς καὶ ὑποδείξαν τὴν λύσιν τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος. Ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἴσως οἱ ἐργαζόμενοι διανοητικῶς ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς μέχρις ἰδρωτὸς παραγωγικῆς ἐργασίας. Ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ ἐργασία δέον νὰ εἶνε παραγωγικὴ διὰ τὴν ὠφελῆ τὴν ὑγείαν, δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι εἶνε ἐπ' ἀνάγκης νὰ ἀποβλέπωμεν διηνεκῶς εἰς τὴν παραγωγήν. Δὲν πρόκειται περὶ τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἥθους προκυπτούσης ἐκ τῆς συναίσθησεως ὅτι δημιουργοῦμεν. Ἄν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐργασία δὲν θὰ ἦτο ἀξία τοῦ σκοποῦ της, δὲν θ' ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν ἀνθρωπιστικὸν προορισμὸν της. Ἐνῶ πρέπει νὰ φέρῃ προϊόντα πᾶσα ἐργασία ἵνα προαγάγῃ τὴν ὑγείαν ὑλικῶς, πρέπει συνάμα νὰ καθιδύνη τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἐντυπώσεως ὅτι ἐπετελέσαμεν τι ὑπενθυμίζον ἡμῖν ὅτι ἐν τῇ δημιουργικῇ δράσει μας ἐκπροσωποῦμεν τὴν Δημιουργικὴν Δράσιν τῆς φύσεως. Τὸ οὐσιῶδες πάντοτε εἶνε ὅτι πᾶσα ἐνέργεια δέον νὰ ἀφορᾷ εἰς λογικὸν τι ἀποτέλεσμα συμφώνως πρὸς τὰς χρεῖας τῆς κοινωνίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν καὶ οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, καίπερ ἐπιδιωκόμενοι ἀνευ τινὸς σκέψεως πρὸς παραγωγήν, εἶνε πολῦτιμοι ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσουσιν ὄρισμένας ἰδιότητας τοῦ ὁργανισμοῦ καὶ τῆς διανοίας. Ἄν ἡ ἐργασία, ἡ δράσις, ἡ ἀσκήσις, ἡ ἐνέργεια δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ λογικὸν τι ἀποτέλεσμα δημιουργικῆς σημασίας ἀντὶ νὰ προβιβάσῃ, ὑποβιβάσῃ τὸ ἥθος. Ἡ δράσις διὰ τὴν ὑπηρετήσῃ τὸ ἥθος, ἐπομένως τὴν ὑγείαν, πρέπει νὰ καταλήγῃ εἰς τι κοινωνικῶς χήσιμον ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀφορᾷ εἰς αὐτό. Ἡ ἀλληλεγγύη εἶνε πάντοτε ἡ ἀγιάζουσα πᾶσαν ἐνέργειαν. Ὁ ὑπηρετῆς σου ἐκτελεῖ ἀπαραίτητά τινα ταπεινὰ ἔργα χάριν τῆς ἀνέσεώς σου. Ἄν ἐκτιμᾷς τὴν ὑγειονομολογικὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας, μὴ δισταῖς ἐνίοτε νὰ τὸν βοηθῆς τὸν ὑπηρετῆν σου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τῶν ταπεινοτέρων καθηκόντων του. Τοῦτο ἐνῶ ἂν ἐνός καταλήγει ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς ἀνέσεώς σου, καίτοι δὲν ἀφορᾷ εἰς αὐτὰ βοηθῶν τὸν ὑπηρετῆν σου, συνάμα συντελεῖ εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ δὴ εἰς τὸν προβιβασμὸν τοῦ ἥθους σου, ἔτι δὲ πλέον εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφότητος. Ἐνόσφ φρονεῖς ὅτι ἔχων ὑπηρετῆν εἶσαι ἀπηλλαγμένον τῆς ἀνάγκης νὰ ἐκτελῆς ταπεινὰ ἔργα, καὶ τελεσφορωτάτου μέσου πρὸς διατήρησιν ἢ ἀνάκτησιν τῆς ὑγείας σου στερεῖσαι, καὶ εὐκαιρίαν πρὸς παγίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφότητος λικνίσεις. Πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πείθοντα ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα δεισιδαιμονία

κατὰ τῶν εὐτελῶν ἐργασιῶν εἶνε μέγιστον κοινωνικὸν δυστύχημα. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ ἐκτείνωμαι, ἔλθωμεν εἰς πρακτικὴν τινα νύξιν. Τί ποιητέον ὅπως ἀντιπαλαίση τις κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ δυστυχήματος τούτου; Ὁ Τολστόη ἐν τῷ συγγράματι αὐτοῦ «Τί ποιητέον» ἀναλύει καὶ τονίζει τοὺς λόγους ὧν ἕνεκα ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει νὰ ἐπωφελῆται πάσης εὐκαιρίας ὅπως ρίψῃ λίθον ἀναθήματος κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας ταύτης. Θεὸς ὡς κανόνα τοῦ βίου σου ὅτι καθ' ἑκάστην, εἶνε ἢ δὲν εἶνε ἀνάγκη, εὐρίσκεσαι ἢ δὲν εὐρίσκεσαι εἰς τὰς καταλλήλους συνθήκας, ἢ ἀ ἐκτελέσης μίαν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγα λεπτά, ἀρκεῖ νὰ δείξης ὅτι τὴν κατὰ τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας πρόληψιν θεωρεῖς νοσηρὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, καὶ ὅτι ποθεῖς τὸ ἐπὶ σοὶ νὰ εἰσαγάγῃς τὸν ὑγιᾶ τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι συντελῶν ὥστε κύριον ἐλατήριον τῆς ἐργασίας ν' ἀναγνωρισθῇ ὄχι πλέον ὁ βιοπορισμὸς, ἀλλὰ ἡ ὑγεία. Ἄν τύχῃς μεταξὺ ἀνθρώπων, φέρ' εἰπεῖν, οἵτινες θεωροῦσιν ἀναξιοπρεπὲς νὰ μετακομίσης δέμα τι ἢ κάλαθον ἢ κιβώτιον διὰ τῶν ὁδῶν, πρᾶξον ἀκριβῶς αὐτὸ ἵνα οὕτω πατάξης τὸ ἐπικρατοῦν νοσηρὸν φρόνημα. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ὄχι μόνον θὰ προβιβάσῃς τὸ ἥθος σου, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀνυψώσῃς καὶ θὰ ἀνθρωπίσῃς τὸ πνευματικὸν κοινότητος ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας βιοῖς, ἰδίως δὲ θὰ ἀναπτέρωσῃς τὴν καρδίαν τῆς τάξεως ἐκείνης τῶν ἀνθρώπων οὓς περιφρονοῦντες ἀποκαλοῦμεν χειρῶνακτας. Δι' αὐτοὺς ὄντως ἡ πρᾶξις σου θὰ εἶνε βάλσαμον. Ἐὰν ἀνήκῃς εἰς πολὺ ὑψηλὴν περιωπήν, ἐπιμελήθητι νὰ ἐκτελῆς συχνὰ ἔργον τι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς θεωροῦνται ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς κοινωνικῆς σου θέσεως. Φωράθητι, π. χ., ἡμέραν τινὰ ἀντλῶν ὕδωρ πρὸς χρῆσιν σου, ἀντὶ νὰ κτυπήσῃς τὸν κώδωνα νὰ ἔλθῃ ὁ ὑπηρετῆς σου. Ἐὰν ἡ κοινωνικὴ θέσις σου εἶνε δευτερεύουσα, πρᾶξον τι δεινότερον, ἐκτέλεσον ἐργασίαν ἔτι ἀναξιοπρεπεστέραν ἢ τὴν εἰρημένην. Λάβε π. χ. σάρωθρον καὶ καθάρισον τὸ μέρος τοῦ πεζοδρομίου τὸ παρὰ τὴν οἰκίαν σου. Πάταξον τὸ ἐπικρατοῦν νοσηρὸν φρόνημα. Καλῆτερον τονικὸν τῆς ψυχῆς σου δὲν δύνασαι νὰ λάβῃς ἢ πράττων οὕτω, καὶ ἐνταυτῷ εὐεργετεῖς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐκτὸς τούτου ἡ τοιαύτη τακτικὴ εὐρύνει τὸν νοῦν διότι μᾶς παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐμβιαθῶμεν εἰς τὸ νόημα τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας καὶ νὰ ἀναμετρήσωμεν τὰς δοκιμασίας τῶν ἐκ βιοποριστικῆς ἀνάγκης ἐκτελούντων αὐτήν. Οἱ ὑπηρεταὶ μᾶς φέρουσι τὰ πράγματα ἔτοιμα καὶ αἰωνίως τὰ ψέγομεν, ἀλλὰ ἥκιστα φανταζόμεθα τί ἀπαιτεῖται διὰ τὴν γίνωσιν ἔτοιμα. Χρήσιμος ἀνθρώπος εἶνε μόνον ἐκεῖνος ὅστις προκαλεῖ μὲν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέραν ὑπερῆσαν, παρέχει δὲ αὐθορμήτως ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν. Μέχρις οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδεώδη ταύτην κατάστασιν τῆς κοινωνικῆς ὑγείας, ἕκαστος ἡμῶν δύναται ἄριστα νὰ πράττῃ ὀλίγον τι καθ' ἑκάστην ὥρῃν οὕτω τὸν κόσμον πρὸς αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν.

7 - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΣ.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἀνθρώπου ἀρχί-
σαντος νὰ ὀριμαῖν ψυχικῶς εἶνε ὅτι αἰσθάνεται
ἀνάγκην νὰ μορφώσῃ θεωρίαν τινὰ περὶ τοῦ
Σύμπαντος, τῶν σχέσεων δηλαδὴ ἑαυτοῦ πρὸς τὸ
σύνολον τῶν ἔκτος αὐτοῦ πραγμάτων καὶ ὄντων.
Κατ' ἀρχὰς ἴσως μορφώσῃ θεωρίαν ἣτις δὲν εἶνε
ἀκριβής, ἀλλ' ἡ ὀρίμανσις τῆς ψυχῆς του προ-
χωρεῖ (ἀρκεῖ νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς ἀντιστρατευο-
μένας συνθήκας ὡς ἡ δυσπορία, ἡ νοσηρότης, ἡ
τυραννία, ἡ ἀθελησία) καὶ ἡ θεωρία του προσεγ-
γίζει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο
εἶνε πρόοδος πνευματικότητος. Πᾶν ὅ,τι τείνει νὰ
ὀριμαῖν τὴν ψυχὴν μᾶς, μᾶς φέρει πρὸς τὴν
πνευματικότητα καὶ πᾶν ὅ,τι τείνει εἰς πρόοδον
τῆς πνευματικότητος μᾶς φέρει εἰς τὴν γνῶσιν
τῆς ἀληθείας. Ὑπάρχει τάξις ἐρευνητῶν οἵτινες
μορφώνουσι τὰ συμπεράσματά των συγκρίνοντες
τὰ διάφορα θρησκευόμενα τοῦ κόσμου, ἀρχαῖα
καὶ σύγχρονα, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀνακαλύψωσι
κοινόν τινα μίτον διήκοντα διὰ μέσου ὄλων αὐ-
τῶν καὶ μαρτυροῦντα τὴν ἀρχὴν τὴν ὑπαρξίν. Ἐπι-
στήμης τινὸς τοῦ πνεύματος. Οἱ ἐρευνηταὶ οὗτοι
ὠθεῖνται ὑπὸ τῆς σκέψεως ὅτι ὅπως εἶνε πιθα-
νὸν νὰ ὑπῆρξε πάλαι ποτὲ μέγας πολιτισμὸς
παρακμάσας καὶ ἀποσυντεθειὸς εἰς τὰ διάφορα
πολιτικά συστήματα καθ' ὧν παλαίει ἡ ἐξέλιξις
νέου πολιτισμοῦ, οὕτω δυνατόν νὰ ὑπῆρξε πάλαι
ποτὲ Ἐπιστήμη τις τοῦ πνεύματος σιγκαλιφθεῖσα
καὶ διαλυθεῖσα εἰς τὰ διάφορα θεολογικά συστή-
ματα καθ' ὧν παλαίει ἡ ἐξέλιξις τῆς ὀρθῆς ἀντι-
λήψεως τοῦ θεοῦ. Ὁ ἀγγλος ἐρευνητὴς τοῦ θέμα-
τος τούτου Ἀνδρέας Λάγγ ἐν τινι τῶν τελευ-
ταίων συγγραμμάτων του *The making of
Religion* ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπῆρξε πάλαι ποτὲ
κοινὴ τις παράδοσις ἣτις δὲν δύναται νὰ ἐξει-
λίχθῃ αὐτομάτως παρὰ τοῖς ἀγροίοις, διότι παραλ-
λήλως πρὸς τὰς ἀξέστους καὶ σκαιὰς συλλή-
ψεις των εὐρίσκομεν ζώσας ἰδέας μεγάλου ὕψους
περὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σχέσεώς Του
πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνῶ, φέρ' εἰπεῖν, ἐν τῇ
ἀώρῳ αὐτῶν φαντασία λατρεύουσιν εἰδεχθῆ
ξόανα καὶ μορμολύκεια, ἀνομολογοῦσιν ἐνταυτῷ
τὴν ἀόρατον παντοπαρουσίαν κραταιᾶς τινος
ἐπιρροῆς ἣν σπανίως ἢ οὐδέποτε ἀναφέρουσιν
ὀνομασί, ἀλλ' αἰνίσσονται αὐτὴν ὡς Πηγὴν
πάντων, ὡς Οὐσίαν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς καλω-
σύνης, ὡς Δύναμιν λίαν συμπαθεῖ ἢ ὡστε νὰ
ἐμπνέῃ τρόπον, καὶ λίαν ἀγαθὴν ἢ ὡστε νὰ ἔχῃ
ἀνάγκην αἰῶνων καὶ δεήσεων. Πόθεν ἠρῶσθησαν
τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀλήθειαν; Τὸ συμπέρασμα
εἶνε ὅτι τὴν ἐνετύπωσεν εἰς τὸ πνεῦμα των μέγας
τις διδάσκαλος τῆς φυλῆς ἀμυδρὰν παράδοσιν
τοῦ ὁποίου ἢ ἐρευνα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατορ-
θόνει νὰ ἐξιχνιάσῃ ἀνακαλύπτουσα μνεῖαν ἀρ-
χαίου προγόνου, ὅστις ὑπὸ τῆς φυλῆς χαρακτη-
ρίζεται ὡς ἤρω, ὡς λυτρωτής, καὶ γενικῶς ὡς

«υἶδς τῆς Σοφίας». Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν
εἶνε μεμονωμένον, ἀλλ' ἀπαντᾷ πανταχοῦ. Ἀναμι-
φιβόλως ἄρα θὰ ὑπῆρξαν ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ
τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους «υἱοὶ τῆς Σοφίας»
ἀναλαβόντες τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τὴν παιδα-
γωγίαν των καὶ τοποθετοῦντες ἕκτοτε ἑαυτοὺς
κατὰ λόγον τῆς ἐξαπλώσεως τῶν φυλῶν. Ὡς
ἀντίθετον εἶνε τὸ πόρισμα τῶν ἀκολουθούντων
τὴν μέθοδον τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας. Οἱ
ἐρευνηταὶ οὗτοι ἰσχυρίζονται ὅτι πᾶσαι αἱ θρη-
σκεῖαι τοῦ κόσμου προέκυψαν ἀπὸ μίαν κοινὴν
ρίζαν καὶ ὅτι ἡ ρίζα αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ
ἡ ἀρχέγονος ἀμάθεια καὶ δεισιδαιμονία. Ἀλλὰ
τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀνατρέπεται ὑπὸ τῆς
νεωτέρας ἀνθρωπολογίας, ἣτις διδάσκει ὅτι οἱ
σημερινοὶ ἄγριοι δὲν ἐκπροσωποῦσι τὴν ἀρχέ-
γονον κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' εἰσὶν
ἀπλῶς παρηκμακῶτα λείψανα ἀρχαίων πολιτι-
σμῶν. Περίπου ὅπως οἱ χυδαῖοι τύποι τῆς δη-
μῶδους γλώσσης μᾶς εἶνε παραφθοραὶ ἀρχαίων
γλαφυρῶν τύπων καὶ ὄχι πάντοτε γλωσσικαὶ
μορφαὶ ἀναλογουῦσαι πρὸς τὰς πρώτας ἀτελεῖς
λεκτικὰς ἐκφράσεις. Εἶνε λίαν ἐπ' ἀνάγκης νὰ
διακρίνωμεν αὐστηρῶς τί παραφθορὰ καὶ τί
ἐξέλιξις. Ἀπομένει λοιπὸν κύριον τοῦ πεδίου τὸ
συμπέρασμα ὅτι πᾶσαι αἱ ὑπάρχουσαι σήμερον
πίστεις προέκυψαν ἀπὸ μίαν κοινὴν ρίζαν —
τὴν ὀρθογνώσιν. Ἀλλὰ ποῖοι ἦσαν οἱ μεγάλοι
αὐτοὶ διδάσκαλοι — οἱ θεματοφύλακες καὶ πα-
ρακαταθέται τῆς γνώσεως, οἱ υἱοὶ αὐτοὶ καὶ
πρέσβεις τῆς Ὑπερτάτης Σοφίας, περὶ ὧν ἐν
πάσῃ φυλῇ καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ εὐρίσκομεν παρα-
δόσεις; Καὶ αὕτη ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως μᾶς
ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν ἀρω-
γῶν οἵτινες ἐπιταχύνουσι τὴν σταδιοδρομίαν
τῆς ἀνθρωπότητος δεικνύοντες ἐκάστοτε τὴν
ἐκλεκτέαν ὁδόν. Ἡ ἀναγκαία ὠθησις πρὸς πε-
ραιτέρω ἐξέλιξιν προέρχεται πάντοτε ἐξ ἀτομι-
κοτήτων προωρισμένων καὶ ἀφιερωμένων εἰς
τὸ εἰδικὸν τοῦτο ἔργον — ἀτομικοτήτων «ἐν τῷ
κόσμῳ, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου», ἀνθρώπων
ὑπερμερόπων, πεφωτισμένων ὑπὸ τῆς ἀληθείας,
κεχρισμένων ὑπὸ τοῦ φωτός καὶ ἀπείρως σοφω-
τέρων ἢ αἱ ὑπ' αὐτῶν ἐκάστοτε διδασκταὶ ὀμά-
δες. Ἡ ἀποστολὴ των εἶνε νὰ παραδίδωσιν ἢ
ἐμφυτεύωσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐκά-
στοτε ἐνίας ζώσας ἰδέας, ἀντὶ οἰασθήποτε προσω-
πικῆς ἑαυτῶν θυσίας. Τὸ μέλημά των, ὡς εἰκός,
εἶνε ἡ καρποφόρησις τοῦ σπόρου των καὶ ἡ
ἐντεῦθεν βλάστησις τῆς πνευματικότητος. Μέχρι
τινὸς τὰ ἐκάστοτε θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ
συστήματα χρησιμεύουσιν ἀναμιφιβόλως ὡς βο-
ηθήματα, ἀλλ' ἀπομένουσι σκελετοὶ ἅμα τὸ
Γένος ἐξελιχθῆ ὑπεράνω τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν
διηρῶν μείζονα βαθμὸν πνευματικότητος. Ἡ
δίψα αὕτη ἀποτελεῖ ἐγγύησιν προόδου, καὶ εἶνε
παντάπασιν ἄσοφον καὶ ἐπικίνδυνον νὰ προσ-
φέρωνται εἰς τὸ Γένος οἱ σκελετοὶ ἀντὶ νὰ

ἀναζητῆται διαυγὲς δροσερὸν ὕδωρ. Ἡ δίψα ἐκδηλοῦται εἰς ποικίλα ἔθνικα συμπτώματα ἐκλαμβανομένη ὡς ἄλλο τι ἢ ὅπερ πράγματι εἶνε, ἀλλ' ἡ ὑπαρξίς της μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξίν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει στοιχείου συγγενοῦς καὶ ὁμοουσίου πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Σύμπαντος καὶ ἐξηγεῖ τὰς μεγάλας πνευματικὰς ἀφυπνίσεις, αἰτινες περιοδικῶς, ὁσάκις διαγινώσκεται ὀρθῶς ἡ δίψα ἐξεγείρουσι τὸν κόσμον ἐκ τῆς νάρκης καὶ ἀνοίγουσι νέαν κύκλον ἀνεξίξεως. Ἡ ἐποχὴ μίς προφανῶς εὐρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τοιαύτης μεγάλης ἀφυπνίσεως. Τὰ πάντα δεικνύουσι τοῦτο. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀνατέλλουσα συναίσθησις τῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐθνῶν, ἡ αὔξουσα ἀντιπάθεια κατὰ τοῦ στρατιωτικισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορικισμοῦ, ἡ γενικευομένη ἀνεξιθρησκεία καὶ ἔρευνα τοῦ πνεύματος τῶν θρησκειῶν, ἡ κραταιουμένη ἔφεσις πρὸς ἐγκατάλειψιν τοῦ δόλου καὶ τῆς βίας ὡς μέσων ζωαρχείας ἢ ἐπικρατήσεως, ἡ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναπτυσσομένη φιλεργία, ἐργήγορσις καὶ ἡμερότης. Πάντα ταῦτα εἶνε σημεῖα πνευματικῆς ἀφυπνίσεως. Ἡ ἀξία τοῦ Χριστιανισμοῦ σήμερον σταθμίζεται καθ' ὅσον εἴτε παρέχει κακὸν ἀνθρωπίνης διαγωγῆς, εἴτε ἐνθαρρύνει τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνεύματος ὑπεράνω τῆς ὑλοφροσύνης καὶ βοηθεῖ εἰς ὀρθοτέραν ἀντίληψιν τῶν θείων. Ὁ Χριστιανισμὸς χρησιμεύει ἕφ' ὅσον ἀναπτύσσει τὴν πνευματικότητα. Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν μεσαιῶνα καὶ χρησιμεύει βεβαίως ἀκόμη εἰς πολλοὺς ὧν ἡ διάνοια δὲν ἐξειλίχθη πέραν τοῦ μεσαιωνικοῦ κριτηρίου, ἀλλὰ σήμερον τὸ ἐπίπεδον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως εἶνε ὑπερτέρον, καὶ εἰς αὐτὸ μόνῃ ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τοῦ Χριστιανισμοῦ χρησιμεύει. Τί παρέδωκεν εἰς τοὺς μαθητὰς ὁ Χριστὸς ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρει τοὺς μᾶλλον ἀνεπτυγμένους. Αἱ παραβολαὶ εἶνε διὰ τοὺς ἁώρους καὶ τοὺς βοηθοῦσιν, ἀλλ' εἶνε περιτταὶ εἰς τοὺς πνευματικωτέρους. Αἱ παραβολαὶ ἐνοσηματοποιήθησαν καὶ ἐν οἰκοδόμημα θρησκευτικὸν κατηρτίσθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὰς πνευματικὰς χρείας τῆς ἁώρου ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἡ γνῶσις ἣτις διεπιστεύθη εἰς τὸν ἰδιαιτέρον κύκλον τοῦ Χριστοῦ ἔμεινεν ἀχρονογράφητος, τὸ μὲν καταστραφέντων τῶν χρονικῶν, τὸ δὲ ἀπολεσθέντων (ἴσως δὲ ἀνακαλυφθησομένων). Τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὸς οἶον εἶνε ἐν τῇ Δύσει καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπιπροσθεῖ εἰς τὴν πνευματικότητα μᾶλλον ἢ ὑποβοηθεῖ αὐτήν, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ τόση σπάνις τοῦ πνευματικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος σήμερον ἐν συνόλῳ εὐρίσκεται ἐπὶ ἐπιπέδου ὑπερτέρου ἢ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας προσφερόμενον ὅπερ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀνατέλλουσαν πνευματικότητα εἶνε αὐτόχρομα ὕλισμός. Μία διανοητικὴ μελέτη τρέφει τὸν νοῦν, μία πνευματικὴ μελέτη τρέφει τὸ πνεῦμα. Προορισμὸς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν

εἶνε νὰ τρέφεται ὁ νοῦς. Προορισμὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶνε νὰ εἶνε ἡ τροφή τοῦ πνεύματος. Ἄλλ' ἕφ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ πνεῦμα καθίσταται ἀτροφικὸν μὴ εὐρίσκον τὴν ἀναγκαίαν πνευματικὴν τροφήν οὔτε κἂν εἰς τὴν ὠραίαν καὶ ὑψηλὴν φρασεολογίαν τῶν ἀκολουθιῶν. Αὗται δὲν ἐμπνέουσι πλέον οὔτε βίγουσι τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, διότι διεξέχθησαν ἀπὸ τὸ νόημα τῶν, καὶ ἂν ἐνίστε ἀμυδρῶς ἐπιδρῶσι, τοῦτο ὀφείλεται εἰς αἰσθηματικὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας. Ἡ πνευματικότης ὁμῶς εἶνε προϊὼν ὄχι μόνον τοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ καὶ τῆς νοήσεως, ἀμφοτέρων ἀρμονικῶς συζευγνυμένων. Ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία δὲν προάγει τὴν πνευματικότητα ἀπόδειξις εἶνε ἡ ἔλλειψις Χριστιανῶν. Διὰ νὰ εἶνε τις Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ μὴ ἔχη τίποτε ἰδικόν του, οὔτε κἂν τὴν ψυχὴν του, οὔτε τοὺς διαλογισμοὺς του, οὔτε τὰς πράξεις του, οὔτε τὰς ὥρας του, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχει νὰ τὰ θεωρῇ ὡς προσκαίρως διαπιστευθέντα αὐτῷ καὶ πράγματι ἀνήκοντα εἰς τὸ Σύνολον — εἰς τὸν Θεόν. Ἄν αὕτη ἡ ζῶσα ἰδέα λείπῃ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν, δὲν ἀπομένει τίποτε ἰδιάζον. Καὶ ὁμῶς ποῖος εἶνε Χριστιανὸς ὑπὸ τὸ ἰδιάζον νόημα τοῦτο; Ὁ Χριστιανισμὸς ἰδίως τονίζει ὅτι πᾶσα ὑποχώρησις εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σαρκὸς εἶνε παραβίασις τῆς διαπιστευθείσης ἡμῖν παρακαταθήκης. Τὸ σαρκίον καὶ τὸ πρόσωπον ἡμποροῦν νὰ διατυπώσουν ἰσχυρὰς καὶ ἀκαταγωνίστους ἴσως ἀξιώσεις, ἀλλὰ μολαταῦτα ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ διαμείνῃ μέχρι τέλους πιστὸς θεματοφύλαξ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ κοινῆ (ὄχι τοῦ ἰδίου) συμμέροντος. Οὔτε εἶνε ἡ ὑποχρέωσις του αὕτη ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἣτις χαρακτηρίζει τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες. Ἄπ' ἐναντίας ἡ ἐλευθερία εἶνε ὄρος οὗ ἄνευ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ αἰσθανθῇ τις τὸ μέγεθος τῆς χριστιανικῆς ὑποχρέωσεως. Πᾶν ὅ,τι ἔχομεν ἀνήκει εἰς τὸ Σύνολον καὶ ἡ ζωὴ μας, καὶ οἱ θησαυροὶ μας, καὶ ἡ πατρις μας. Τοῦτο εἶνε τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα καὶ εἶνε ἐνταυτῷ καὶ τὸ θεμελιῶδες κοινωνιολογικὸν ἀξίωμα. Ἀποτελεῖ ἔτι πλέον μίαν τῶν βάσεων τῆς πνευματικότητος. Ἀντίκειται εἰς τὴν πνευματικότητα νὰ φρονῆς ὅτι ὁ κόσμος ὑπάρχει μόνον καὶ μόνον πρὸς τέρψιν τῶν ἀτομικῶν συννεύρων, τοῦ οὐρανίσκου σου, τοῦ ἀναπαραγωγικοῦ σου συστήματος, τῶν ὀφθαλμῶν σου, τῶν ὠτων σου καὶ τῆς ματαιοδοξίας σου. Οὐχὶ δὲ ὀλιγώτερον ἀντίκειται εἰς τὴν πνευματικότητα ν' ἀγανακτῶ κατὰ σοῦ ἐπὶ τούτῳ. Ἄνευ πνευματικότητος οὐδεμία εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε ἀρκετὴ νὰ μᾶς καταστήσῃ εὐτυχεῖς. Ἡ πνευματικότης εἶνε εἰρήνη καὶ ἀφιλαντία, διότι προϋποθέτει τοιαύτην εὐρύτητα αὐτοσυνειδήσεως, ὥστε νὰ ταυτίζῃ τις ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Συνόλου. Ὅσο μείζων εἶνε ὁ κύκλος μετ' οὗ τις συμπαθᾶται, τόσῳ εὐρύτερα ἢ αὐτοσυνειδήσις αὐτοῦ καὶ τόσῳ ὑπερτέρα ἢ πνευματικότης του.

Η ΠΕΠΡΩΜΕΝΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

Ἡ Δύναμις ἢ κρυπτομένη ὀπισθεν τῆς ἐξελίξεως ἠθέλησε τὴν ἐγκατάστασιν τῆς πλουτοκρατίας, ἵνα δι' αὐτῆς παρασκευάσῃ τὸ προσδοκώμενον κοινωνικὸν καθεστὸς ὅπερ δεόν νά στηρίζεται ἐπὶ ὅσον ἔνεστι μείζονος παραγωγικότητος πλοῦτου. Ὁ σκοπὸς οὗτος τῆς ἐξελίξεως ἐξαγορεύεται διὰ δεινοπαθημάτων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐξασφαλίζει τὰς μελλούσας γενεὰς μονιμώτερον ἢ ὅσον θά ἦτο δυνατόν νά ἐξασφαλισθῶσι διὰ μεθόδων ὀλιγώτερον θησαυριστικῶν. Ἡ ἐγκαταστάσα πλουτοκρατικὴ τάξις εἶνε σφάδρα καταθλιπτικὴ, ἀλλ' εἶνε καὶ σφάδρα θησαυριστικὴ. Δρῆ, εἶνε ἀληθές, ἐν ἀναφορᾷ ἀποκλειστικῇ πρὸς τὰ ἰδιωτικά της συμφέροντα, ἀλλὰ τὰ ἰδιωτικά της συμφέροντα πέπρωται μοιραίως νά γίνωσι δημόσια, ὡς ἐναργῶς μαρτυροῦσι περὶ τούτου τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Οἱ πλουτοκράται ἀγονταὶ ὑπὸ ἐλατηρίων ἀγενῶν καὶ ἐγωιστικῶν, ἀλλὰ, καίτερον ἄκοντες, ἀνυποῦσι τὴν κοινωνίαν εἰς ὑπερτέραν σφαιρᾶν. Ἡ πλουτοκρατία κατέχει εἰς τὰς χεῖρας της ὅλα τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, καὶ καταναγκάζει τὸν ἐργατικὸν κόσμον νά δέχεται τοὺς ὄρους της. Ὁ ἐργατικὸς κόσμος δέχεται μισθοὺς οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας ἢ τῆς ἐργασίας του πράγματι δημιουργεῖ. Μὲ ἄλλας λέξεις ἢ τὰς τῶν κεφαλαιούχων ἐξαναγκάζει χωρὶς νά φαίνεται, τὸν ἐργατικὸν κόσμον νά ἐργάζεται δέκα ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ νά δέχεται πληρωμὴν ὅσων εἰργάζετο πέντε ὥρας. Εἶνε φανερόν ἐντεῦθεν ὅτι τὰ προϊόντα ἅτινα παράγουσι αἱ πέντε ὥραι μεταβαίνουν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κεφαλαιούχων οἵτινες ὀνομάζουσι αὐτὰ κέρδη. Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν κεφαλαιούχων εἶνε κέρδος ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐκμετάλλευσις εἶνε ἡ οἰκονομικὴ βᾶσις τῆς ἐνεστώσης κοινωνίας ἐν πάσῃ χώρᾳ. Τὰ «κέρδη» ταῦτα τῆς πλουτοκρατίας, εἶνε τόσῳ πολλὰ ὥστε δὲν καταναλίσκονται ὅλα, ὁ δὲ παραγωγὸν αὐτὰ ἐργατικὸς κόσμος ὅστις, ὦν πολυπληθής, ἐκόλωσε θά κατηνάλισκε τὰ περισσεύοντα ἀδυστάστῃ νά τὰ καταναλώσῃ, ἐξαναγκασθεὶς νά τὰ παραχωρήσῃ δωρεάν. Ἄν τὰ παρεχόμενα ἀντὶ χρημάτων, θά εἶχε τὰ μέσα νά ἐξαγοράσῃ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα. Ἀλλὰ οἱ πλουτοκράται ἅπαξ ἐκβιάσαντες αὐτὰ, τὰ κατακρατοῦσι, καίτοι δὲν δύνανται νά τὰ καταναλώσωσι ὅλα, ὄντες ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν. Τὸ οὕτω προκείμενον φαινόμενον εἶνε ἡ λεγομένη «ὑπερπαραγωγή» καὶ εἶνε σύμπτωμα τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος. Οἱ πλουτοκράται ἵνα ἀπαλλαγθῶσι αὐτῆς θηρεύουσι ξένας ἀγοράς, καὶ ἐννοεῖται ὅτι ὅταν ξένας ἀγοραὶ δὲν θά ὑπάρχωσι πλέον, τὸ πλουτοκρατικὸν σύστημα κατ' ἀνάγκην θά καταρρεύσῃ. Ὡστε ἡ ὑπερπαραγωγή εἶνε προσέτι καὶ προανάκρουσμα τῆς εἰς τὸ ἀπροχώρητον ὠθήσεως τῶν πραγμάτων μέχρι καταρρεύσεως τοῦ συστήματος. Αἱ σύγχρονοι τάσεις τῆς κοινωνίας μαρτυροῦσι ἐναργῶς περὶ τοῦ προανακρούσματος τούτου. Τὰ ἄτομα ὠθοῦνται ἀκατασχέτως εἰς συνεταιρισμοὺς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεγάλους. Ἡ παραγωγή τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου τοιοῦτρόπως γίνεται ἐν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεγάλῃ κλίμακι. Κολοσιαῖοι συνεταιρισμοὶ καὶ μεγαλενώσεις ἐταιρειῶν σχηματίζονται συγκεντροῦσαι τὸν κοινωνικὸν πλοῦτον. Ἡ γενίκευσις τοιούτων συνεταιρισμῶν καὶ μεγαλενώσεων θά ἀνατρέψῃ τὸ σημερινὸν σύστημα τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ θά μεταβάλῃ τὸ κράτος εἰς δύναμιν ἐπικυρίαρχον πασῶν τῶν μεγαλενώσεων. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς σημαίνει ὅτι μέλλει νά συντριβῇ ἡ πλουτοκρατία καὶ καταπέσῃ ὡς ἐκ τῆς ἰδίας ἐαυτῆς ἐμφύτου δράσεως.

Παράλληλον πρὸς τὴν τάσιν τῶν συνεταιρισμῶν καὶ μεγαλενώσεων ἔχομεν τὴν ἀνέλιξιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ἣτις χρησιμεύει ὡς ὑπογραμμὸς διακανονισμοῦ πασῶν τῶν ἄλλων πλουτοπαραγωγῶν ὑπηρεσιῶν, δράσεων καὶ συγκοινωνιῶν. Ἐπίσης τὰ σημεῖα ὅτι ἡ Πολιτεία τείνει ν' ἀναλάβῃ ὅλην τὴν εὐθύνην τῶν παιδῶν εἶνε πρόδηλα. Ἐτερον ὑψίστης σημαντικότητος

σημεῖον τῶν καιρῶν εἶνε ἅπ' ἑνὸς ἡ αὐξουσα ἀπαιτήσις τῶν ομάδων ὅπως ἅπαν τὸ ἔδαφος καταστῇ δημόσιον, δηλαδή ἐθνικοποιηθῇ δι' ἀναγκαστικῆς πωλήσεως εἰς τοὺς δήμους πασῶν τῶν ἰδιωτικῶν γαιῶν, καὶ ἅπ' ἑτέρου ἢ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κραταιουμένη γνώμη ὅτι ἡ πολιτεία ὀφείλει ν' ἀπονεύμῃ σύνταξιν εἰς πάντα πολίτην ὑπερβάντα τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ηλικίας του. Ἡ πανταχοῦ ἐνεργουμένη διανοητικὴ ἐπανάστασις προλαίπει τὰς μεταβολὰς ταύτας. Πάντες συντελοῦμεν εἰς τὴν τοιαύτην ἐπανάστασιν καὶ μεταβολὴν ἐκόντες καὶ ἄκοντες. Ἄκοντες συντελοῦσιν οἱ ἐγώισται καὶ οἱ νωθῶς σκεπτόμενοι, ἢ μηδαμῶς σκεπτόμενοι, ἐκόντες δὲ πάντες ὅσοι δρῶσιν ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀποστολῆς των ταύτης. Ὀλίγοι εἰσὶν οὗτοι, ἀλλ' εἶνε οἱ πολυτιμώτεροι ἀρωγοὶ τῆς ἐξελίξεως, ἀληθεῖς συμπράκτορες καὶ συνεργάται τῆς Ἰσχύος τῶν Πραγμάτων. Αὐτοὶ εἶνε οἱ γαληνιαῖος καὶ ἐπιμόνως ἀναλαβόντες τὸ ἔργον νά ἐνσταλάζωσιν ἰδέας εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν πολλῶν, καὶ νά συντελῶσιν ἡρέμα τὴν διανοητικὴν καὶ πνευματικὴν ἐπανάστασιν ἐν τοῖς ἐγκεφάλοις τῆς ἐνεργοῦ μερίδος τοῦ ἔθνους. Αὐτοὶ εἶνε οἱ φίλοι τῆς Δυνάμεως, ἣτις κρύπτεται ὀπισθεν τῆς ἐξελίξεως, διότι γνωρίζουν ὅτι ὅσῳ ἐντελέστερον κατορθωθῇ ἡ διανοητικὴ ἐπανάστασις, τόσῳ εἰρηνικώτερα θά εἶνε ἡ πεπρωμένη μεταβολή. Ἡ ἤδη ἀναπτυσθεῖσα κοινωνικὴ ἐπιστήμη προμαντεύει ὡς ἀναπόδραστον νέαν τινὰ κοινωνίαν ἣς αἱ λειτουργίαι προώρισται νά καταστήσωσιν ἐνεργὸν καὶ ζῶσαν καὶ πραγματικὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας, ἐπίσης τὴν ἀρχὴν τῆς ἀδελφότητος, καὶ ἐπίσης πραγματικὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος. Ἡ πολιτεία ἀναπτυσσομένη εἰς καθολικὸν Συνεταιρισμὸν καὶ ἀποβαίνουσα θεματοφύλαξ παντὸς τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου καὶ πάντων τῶν κεφαλαίων θά δύναται νά καταστήσῃ τὴν ἐλευθερίαν πραγματικὴν προσέχουσα ἵνα μηδενὸς ἀτόμου τὴν ἀνάπτυξιν κωλύσωσι ποτὲ οἰκονομικοὶ λόγοι. Καθιερουμένου δὲ ὅτι ἡ ζημία ἐνὸς εἶνε ζημία ὅλων, ἡ ἀδελφότης καθίσταται πραγματικὴ, καὶ παρεχομένων πρὸς ὅλους ἴσων εὐκολιῶν ἀναπτύξεως καὶ τελειοποιήσεως, πραγματικὴ καθίσταται καὶ ἡ ἰσότης. Ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη καταδεικνύει ὅτι ἡ ἐποχὴ μας εἶνε ἐποχὴ μεταβατικὴ, ὅτι τὸ σύστημα τῶν μισθῶν ἀφοῦ ὕψωσε τὴν κεφαλαιοκρατίαν εἰς τὸ ὕψος εἰς ὃ εὐρίσκεται ὑπονομεύει ὅλον αὐτὴν καὶ τὴν ὠθεῖ εἰς κατάρρευσιν, καὶ ὅτι παραλλήλως μὲ τὰς τάσεις πρὸς τὴν κατάρρευσιν ἐξελίσσεται τὸ νέον κοινωνικὸν καθεστὸς ὅπερ θά εἶνε ἔτοιμον νά ἀντικαταστήσῃ τὴν καταρρέουσαν πλουτοκρατίαν.

Πανταχοῦ οὕτω βλέπομεν ἐξέλιξιν οἰκοδομητικῶν τάσεων παραλλήλως πρὸς τὰς καταστρεπτικὰς τάσεις. Ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἀναγέννησις ἐξελίσσονται ἐκ παραλλήλου, ἵνα προκύψῃ ὁ Ἀνθρωπισμὸς, τοῦ ὁποῦ διέπουσα ἀρχὴ εἶνε ἡ καθολικὴ συνεργασία, ἡ κατάργησις παντὸς εἴδους σκληρότητος ἐπομένως καὶ ἀνεχειρίας. Ἐνεργοὶ διερμηνεῖς τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης εἶνε, ἀνεῦ ἀμφιβολίας, οἱ γνήσιοι σοσιαλισταὶ πάσης χώρας. Ὁ ἀγὼν οὗτος διεξάγεται σθεναρῶς καὶ μολονότι διατρέχει κίνδυνον ἀντιδράσεως ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ρωσίᾳ, οὐδεμίαν ἀντίδρασιν ἔχει νά φοβηθῇ ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνθα προάγεται βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς. Ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ κατακτάται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ὑπὲρ τοῦ γνησιοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ δὲ εὐγλωττοτέρα περὶ τούτου μαρτυρία εἶνε ἡ πρὸ τριῶν ἐτῶν πάντας καταπλήξασα σύμπηξις ἐργατικοῦ κόμματος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων. Μόλις τὸ κόμμα τοῦτο κατορθώσῃ πλειονοψηφίαν, ἡ πραγματοποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ θά ζητηθῇ ἐν ὀνόματι τῆς ἰερότητος τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος. Ἐάν ἡ πλουτοκρατία ἐξαναστῇ κατὰ τοιαύτην αἰτήσεως θά εὖρη ἀντιμέτωπον τὴν ἀγγλικὴν κοινὴν γνώμην, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ὁποίας ἡ ἰδέα τῆς νομιμότητος ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἀκατανίκητον. Τὸ μέγα πλεονέκτημα τῶν σοσιαλιστῶν ἐν Ἀγγλίᾳ εἶνε ὅτι ὁ βρεττανικὸς χαρα-

κτῆρ τάσσει τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου ὑπεράνω καὶ αὐτῆς τῆς πλουτοκρατίας. Ἐν τῷ μεταξῦ, ἔργον ἡμῶν εἶνε νὰ προσελκύωμεν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς κοινωνικῆς ἀναγεννήσεως τὴν μικρὰν μειονότητα, τὸν ἐπιλεκτὸν λόγον τῶν πνευμάτων τῆς πατρίδος μας, ὥστε ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι νὰ συντελέσωσι τὴν διανοητικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ ἐχθροὶ οὓς ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν καὶ κατανικήσωμεν εἶνε ἡ κωθρότης, αἱ ἐρριζωμέναι ἔξεις, αἱ πατροπαράδοτοι ἐσφαλμένοι ἀντιλήψεις, καὶ τὸ καταναλισκόν τὴν ψυχὴν πῦρ τῆς ἀμαθείας. Διηνεκῆς προσπάθεια ὑπὲρ εὐγενοῦς ιδεῶδους εἶνε τὸ μόνον ὄπερ ἀποτελεῖ ἀποχρώντα λόγον ὑπάρξεως. Δὲν ὑπάρχει δὲ ιδεῶδες εὐγενέστερον ἢ τὸ νὰ ποθῆ τις τὴν εἰρηρικὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἰσχύος τῶν Πραγματῶν, τῆς ὠθούσης τὴν Ἀνθρωπότητα εἰς τὴν συναδέλφωσιν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν.

Ο ΟΚΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ.

[Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀττικὴ Ἱρις» παραλαμβάνομεν τὸ ἐκόμενον ὄραϊον ἀρθρον].

Ἡ κατωτέρω σύγκρισις τῆς ὄλης σωματικῆς, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως μεταξὺ ἀκρεοφάγου καὶ κρεοφάγου, ελλημμένη ἐκ τῆς ἀτομικῆς πείρας τοῦ γράφοντος, ἐκ στατιστικῶν καὶ τῆς σχετικῆς φιλολογίας εἶνε νομιζομένη ἢ καλητέρα ἀπόδειξις, ὅτι αἱ ζωῆ καὶ τροφαὶ ὄχι μόνον δὲν εἶνε ἀπαραίτητοι—ὡς κακῶς μέχρι τοῦδε ἐνομιζέτο—πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὄλως ἀντιθέτως, εἶνε ἐπιβλαβέσταται διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν, ὡς ἀμβλύνουσαι τὸ πνεῦμα λόγῳ τῆς ἀγωνίας, ἣν ὁ στόμαχος δοκιμάζει, ὥπως πέψη τὰ ἐν αὐτῷ ριπτόμενα τεμάχια πτωμάτων, ὡς διαστρέφουσαι τὸ ἠθικόν καὶ τὸν ὄλον ἀνθρώπινον χαρακτῆρα, ὡς ἐκ τῆς διεγέρσεως τοῦ νευρικοῦ συστήματος διὰ τῆς πτωματοφαγίας, καὶ ὡς προπαρασκευάζουσαι τέλος ταχύτερον τὸ γῆρας καὶ ἐνωρίτερον ἐπομένως τὸν θάνατον. Ἴδου αὕτη:

1ον. Ὁ ἀκρεοφάγος ὁ ἐκ γενετῆς ἢ ἐκεῖνος ὅστις διὰ μακρᾶς ἀκρεοφαγικῆς διαίτης ἀνεέωσε τὸν ὀργανισμόν του, ἔχει χρῶμα ρόδινον, ἀντιθέτως πρὸς τὸν κρεοφάγον τοῦ ὁποίου τὸ χρῶμα εἶνε ἐρυθρόν, λόγῳ τῆς τοπικῆς συμφορήσεως τῆς ἐπιδερμίδος τῆς προκαλουμένης ὑπὸ τῆς πτωματοφαγίας.

2ον. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀκρεοφάγου ἔχουσι παιδικὴν λάμψιν καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου εἶνε ἡρεμὸς φαιδρᾶ, ἐνῶ ὁ κρεοφάγος ἔχει βλοσηροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ σκαιὰν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, ἐνεκα τοῦ διαρκοῦς ἐρεθισμοῦ τοῦ νευρικοῦ του συστήματος, ὀφειλομένου εἰς τὰς τοξίνας τῆς πτωματίνης καὶ τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν τοῦ στομάχου εἰς τὸ ν' ἀφομοιώσῃ ξέναν πρὸς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας τροφᾶς.

3ον. Ἐνεκα τῆς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἀθλίας πέψεως ὁ κρεοφάγος ἔχει πάντοτε τὸν νοῦν κωθρόν καὶ κακὴν πρὸς τὴν ζωὴν διάθεσιν, ἐνῶ ὁ ἀκρεοφάγος ἔχει ἀνεγνωρισμένην πλέον ὑπὸ πάντων διαύγειαν πνεύματος καὶ εὐχάριστον καὶ φαιδρὰν πρὸς τὴν ζωὴν διάθεσιν, καὶ ἐνῶ διὰ τὸν πρῶτον ὁ κόσμος κλαίει, διὰ τὸν ἀλέχοντα τῆς θηριώδους ἐκ κληρονομικῆς ἔξεως σαρκοφαγίας ὁ κόσμος εἶνε ἡ πραγματικὴ ἔκφρασις τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐθυμίας.

4ον. Ὁ ὕπνος τοῦ κρεοφάγου εἶνε βαρὺς καὶ τεταραγμένος, τῆς ὑπερφυσικῆς ἀγωνίας τοῦ ὀργανισμοῦ πρὸς ἀφομοίωσιν τῆς ξένης πρὸς αὐτὸν τροφῆς ἐκδηλουμένης διὰ βογγητῶν ὑπομιμησκοίτων ἐξάτμισιν ἀτμομηχανῆς ἢ τὸ φρικιαστικὸν μούγκρισμα σφραζομένου βόου. Ὁ ἀκρεοφάγος ὁμῶς κοιμᾶται ἡσυχῶς, ἠρέμως καὶ κυριολεκτικῶς ὡς πτηνόν. Τὰ ὄνειρα τοῦ πρῶτου, διερμηνεῖς τῶν βασάνων τοῦ σώματος κατὰ τὴν πέψιν, αἵτινες παρατείνονται ἐπὶ ἕξ καὶ πλέον ὥρας, εἶνε φρικτὰ καὶ ἀπαίσια, ἀποτρόπαια καὶ μαῦρα, ἐνῶ τοῦ ἀκρεοφάγου τὰ ὄνειρα, λόγῳ τῆς εὐεξίας καὶ τῆς ἀπολαύσεως, ἣν ὁ ὀργανισμὸς αἰσθάνεται μετὰ ἡρεμον

πέψιν, ἧτις συντελεῖται ἐντὸς δύο ὥρων, εἶνε φαιδρὰ καὶ εὐχάριστα, ἐρμηνεύοντα τὴν ἡσυχίαν τῶν νεύρων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τὴν ἱκανοποίησιν.

5ον. Ὁ ἀκρεοφάγος ἔχει ἐλαφρὸν βῆμα καὶ ἐν γένει κινήσεις εὐκάμπτους, ἐνῶ ὁ κρεοφάγος εἶνε βαρὺς καὶ δύσκαμπος μὴ ἔχων οὐδὲ κατὰ τὸ ἡμῖσι τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀκρεοφάγου εἰς οἰανδήποτε δοκιμασίαν. Εἰς ἀγῶνας δρόμου τελεσθέντας ἐσχάτως εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ πρῶτοι τρεῖς κατὰ σειρὰν νικηταὶ ἦσαν ἀκρεοφάγοι.

6ον. Ὁ ἀκρεοφάγος δὲν γνωρίζει κυριολεκτικῶς τί ἐστὶ κούρασις, ἀντέχει δὲ ὑπερδιπλασίως τοῦ κρεοφάγου εἰς τὴν ἀϋπνίαν, τὴν ἐργασίαν πνευματικὴν τε καὶ σωματικὴν, καὶ εἰς τὰς ἐν γένει δοκιμασίας καὶ πικρίας τῆς ζωῆς, ἀντλῶν τὴν δύναμιν ἐκ τοῦ ὑγιοῦς αὐτοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ του τῶν διὰ τοῦ κρέατος εἰσαγομένων ἐν αὐτῷ τοξινῶν καὶ λοιπῶν δηλητηριωδῶν συστατικῶν. Εἶνε ζήτημα ἂν εἶνε δυνατόν, λόγῳ περιτετειῶν τῆς τύχης, ὁ ἀκρεοφάγος ν' αὐτοκτονήσῃ, ἐκτὸς τῶν περιστάσεων τῆς φρενοβλαβείας, καθόσον τὸν προστατεύει ἢ μὴ ἐπηρεαζομένη ὑπὸ νευρικῶν διαταραχῶν ὑγιῆς κρίσις, ἧτις ὀπλίζει τὸν ἀνθρώπον δι' ὑπομονῆς, ἧτις πάλιν ὑπομονὴ εἶνε ἡ ἀληθεστέρα ἀντίληψις τῆς ζωῆς.

7ον. Ὁ κρεοφάγος ἐξοδεύει πρὸς τροφήν του τὸ πενταπλάσιον ἢ ὁ ἀκρεοφάγος, ὁ ὁποῖος ἐν ἀνάγκῃ δύναται ν' ἀρκεσθῆ, δεδομένου ὅτι πρεσβεύει ὅτι δὲν ζῆ διὰ νὰ τρώγῃ, — διότι ἄλλως δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀκρεοφάγος, — ἀλλὰ τρώγει διὰ νὰ ζῆ, εἰς τεμάχιον ξηροῦ ἄρτου, παρὰ εἰς καρυκευμένον πτώμα ταλαιπώρου πτηνοῦ, τὸ ὁποῖον, ἐνῶ ἐζήτει ἱπτάμενον ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἔρωτα, εὔρε τὸν θάνατον ὑπὸ ἀπαισίου κακούργου, τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος εὐφῆμως ὀνομάζει κυνηγόν.

8ον. Καὶ ἐν τέλει, ἐνῶ ὁ ἀκρεοφάγος, λόγῳ τῆς φυσικῆς καὶ ἐμφύτου πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὀργανισμοῦ του διαίτης, ἀπηλλαγμένος τοῦ ἀρθροτισμοῦ—τῆς πραγματικῆς αὐτῆς μάστιγος τῆς ἀνθρωπότητος, κυρίαν αἰτίαν ἐχούσης τὴν κρεοφαγίαν—καὶ τῶν πλείστων σχεδὸν νόσων, παρατείνει τὴν ζωὴν αὐτοῦ μέχρι βαθυτάτου γήρατος, γήρατος οὐχὶ δεινοῦ, ἀλλ' ὑγιοῦς καὶ εὐχαρίστου, ὁ κρεοφάγος, ἐμμένων πεισμώνως εἰς τὴν πατροπαράδοτον ἀπαισίαν συνήθειαν τῆς πτωματοφαγίας, διέρχεται βίον πλήρη νόσων καὶ βασάνων, συντομεύει τὴν ζωὴν του, ἐπισπεύδει τὸ γῆρας, — ἀλλὰ γῆρας πραγματικῶς δεινόν, συνοδευόμενον ὑπὸ παραλυσίας ἐξ ἐπανειλημμένων ἀποπληξιῶν καὶ ὑπὸ πάσης ἄλλης βασάνου καὶ παντὸς πόνου καὶ πάσης ἐνοχλήσεως—καὶ ἐπιταχύνει τὸν θάνατόν του, κληρονομῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ὄλας τὰς ἐκ τῆς κρεοφαγίας ἀμαρτίας, διὰ νὰ παιδεύωνται, κατὰ τὸ ῥητόν, παρ' αὐτῶν καὶ νὰ ἔχωσι διαρκῶς εἰς τὰ χεῖλη τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἀμπλετ. Βεβαίως, κάλλιον νὰ μὴ ζῆ κανεὶς, ἢ νὰ μὴ γεννᾶται κάλλιον ὁ ἀνθρώπος, προκειμένου νὰ φέρῃ εἰς τὰς φλέβας του καὶ εἰς τὸν ὀργανισμόν του τοιαύτην κληρονομίαν.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ παρστήρισεν, ὅτι εἰς τὰς ἀνωτέρω γραμμὰς ἐπιμελῶς ἀπεφύγομεν καὶ νὰ θίξωμεν κἂν, ἔστω καὶ πόρρωθεν, τὴν κυρίαν βάσιν τῆς ἀκρεοφαγίας, τὴν ἠθικὴν, ἧτις ἐξυψώνει τὴν ἀναίμακτον διαίταν εἰς περιοπὴν ἀληθοῦς θρησκείας. Ἐθεωρήσαμεν ἄρκετόν νὰ ὑποδείξωμεν τὸ συμφέρον, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ἀνθρώπος ἀκολουθῶν τὴν ἀκρεοφαγίαν, διότι μόνον ἐν τόσον ἰσχυρὸν ἐλατήριον δύναται νὰ κινήσῃ τὴν προσοχὴν, ἐνῶ ἢ ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως διαπραγματεύοις τοῦ θέματος μόνον ἴσως τὸν γέλωτα δύναται νὰ κινήσῃ εἰς τοὺς σημερινούς καιρούς, καθ' οὓς τὸ ὕλικόν συμφέρον ὡς λαίλαψ ἔχει παρασύρει πᾶσαν ἠθικὴν διδασκαλίαν, μηδ' αὐτῆς τῆς ἐκ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπορροεούσης ἐξαιρουμένης, ὑφισταμένης ἀκόμη κατὰ τύπους, ὡς χρησίμου εἰς τὰ συμφέροντα τῶν ἰσχυρῶν τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς πνευματικῆς δουλείας τῶν λαῶν.

ΠΡΟΦΗΤΑΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ.

[Ἐκ τοῦ Α' καὶ Β' τόμου τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ]

I — ΗΣΙΟΔΟΣ.

Ὁκτὼ αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἡ ἑλληνικὴ Χερσόνησος ἐδέχθη ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς πνοὴν ἑσωτερικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀναφέρεται ὁ Ὀρφεὺς ὡς ὁ ἰδρυτὴς ἑταιριῶν ἀναλαβουσῶν τὴν μύθισιν τοῦ Γένους εἰς τοὺς νόμους τῆς Ζωῆς. Ἱστορικὰ δεδομένα περὶ τοῦ Ὀρφέως δὲν ἔχομεν, ἀλλ' ἀναμφισβητήτως ὑπερφύη τις ἀτομικότης, ἣν οὐδὲν κωλύει νὰ ὀνομάσωμεν Ὀρφέα, πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος πρὸ Χριστοῦ φαίνεται ὅτι ἤνοιξε νέους ὁρίζοντας σκέψεως, ἐνεφύσησε ζώσας ιδέας καὶ ἐνεκαίνισε θεμελιώδεις πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολὰς καὶ ἐπαναστάσεις· ἐὰν δὲ βασισθῶμεν εἰς παρεμπιπτούσας ἐκφράσεις συγγραφέων οἷα ἡ τοῦ Ὀρατίου, *Caedibus et faedo victu deterguit Orpheus*, ὁ Ὀρφεὺς ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὰς διαιτητικὰς ἕξεις τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ χρόνος διέσωσε μέχρις ἡμῶν τὰ ἔργα τοῦ Ἡσιόδου ὅστις τὰς περὶ τροφῆς καὶ ἐν γένει ἐπιστήμης τοῦ βίου σκέψεις του ἤντησεν ἀπὸ τῶν γνώσεων αἱ εἶχον ἐξαπλώσει αἱ ὄρφικαὶ ἑταιρίαι. Ὁ Ἡσιόδος — ὁ συμπολίτης τῆς Κορίνθου, τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδα — εἶνε ὁ ὑμνητὴς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς γεωργικῆς βιομηχανίας. Τὰ ποιήματά του, ἰδίως ἡ *Θεογονία*, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἀρχαιότητος καὶ εἰς αὐτὰ, παρατηρεῖ ὁ Ἀγγλὸς βιογράφος του Howard Williams, ὁφείλει τινὰς τῶν ἐμπνεύσεών του ὁ Μίλων. Τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῆς ἐποχῆς του ὁ Ἡσιόδος ἰδίως καυτηριάζει εἰς τὸ ποίημα *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, ἐνθα ἐλέγχει τὰς μεροληπτικὰς καὶ χρηματιστικὰς τάσεις τῶν λειτουργῶν τῆς Θέμιδος ἀναπτύσσων ἐν ταυτῷ τὰς βιονομικὰς ἀληθείας ἐφ' ὧν δέον νὰ βασιζέται ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Τὸν θρίαμβον τῆς ἀδικίας καὶ τῆς βίας χαρακτηρίζει ὡς τὸ φρικωδέστερον σύμπτωμα τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ ἐξεικονίζει, χάριν ἐμφαντικωτέρας ἐντυπώσεως τῆς ιδέας του, Αἰῶνα Χρυσοῦν οὗ τὴν παρακμὴν ἀποδίδει εἰς τὴν ἐπιτραπέισαν ἐπικρατίειν τοῦ αἰμοβόρου καὶ θησαυριστικοῦ ἐνστικτοῦ τοῦ ἐμφωλεύοντος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ καρδακούντος εὐκαιρίαν νὰ θριαμβεύσῃ ἐπὶ ἐξοντώσει τοῦ ἡμέρου καὶ ἀνθρωπικοῦ. Ἐκ τῶν στίχων ἐν οἷς σατυρίζει τοὺς περιφρονοῦντας τὰς φυτικὰς οὐσίας ὡς ἤδη ἐπαρκοῦς τροφῆς, καταφαίνεται ὅτι ὁ Ἡσιόδος ὄχι μόνον ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὰς περὶ διαίτης ἀληθείας αἱ σήμερον ἡ ἐπιστήμη ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς τὴν κρεοφαγικὴν διαίταν ἀπέδιδε τὴν ἐν τῇ ψυχῇ βλάβησιν τοῦ ζώδους ἐγωϊσμοῦ καὶ τῶν ἐπιθετικῶν ὁρμῶν. Ἐν τῶν πορισμάτων τῆς βιονομίας ἀπορρέει ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἡσιόδειον τοῦτον ἰσχυρισμὸν ὃν ἡ πείρα τῆς Ἀνθρωπότητος κατέστησεν ἀκαταμάχητον.

2 — ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ.

Τὸν δεύτερον αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ὑπῆρχον εἴκοσι βιογραφίαι τοῦ Πυθαγόρα, ὅστις ἤκμασεν ἑπτὰ αἰῶνας πρότερον, γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ τὸν ἕκτον αἰῶνα. Δύναται ἴσως νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ σοφώτατος τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐχαρακτήρισεν ὡς φιλόσοφον, τὴν λέξιν ταύτην πρῶτος αὐτὸς συνθέσας καὶ εἰσαγαγών. Ἡ φιλέρευνος φύσις του τὸν ὠδήσεν εἰς περιηγήσεις πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως καὶ φαίνεται ὅτι πρῶτοι διδάσκαλοι αὐτοῦ ἦσαν ὁ Θαλῆς καὶ ὁ Φερεκύδης. Ἐξῆσε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἰνδία ἐμβαθύνων εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν φιλοσοφικωτάτων Ἰνδῶν καὶ τῶν πνευματικωτάτων Αἰγυπτίων. Βραδύτερον εἰς Ἀθήνας ἐλθὼν ἐμνήθη βεβαίως εἰς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια καὶ κατόπιν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Πυθαγόρας ἦτο ἀριστοκρατικὸς τὸ φρόνημα, ἀλλ' ἐνόει τὴν λέξιν ὑπὸ τὴν ἐτυμολογικὴν τῆς σημασίαν. Δηλαδή ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ πολιτεία δέον νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς ἀρίστους χαρακτηῖρας. Ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ βίου του ἦτο νὰ θεμελιώσῃ κοινωνίαν ὀρθομιζομένην κατὰ τὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐν πρώτοις συνήσπισε τριακοσίους νέους εἰς ἑταιρίαν ἧς πρῶτος κανὼν ἦτο τὸ ζῆν λιτῶς, ἀδελφικῶς καὶ ἀναιμάκτως, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς κρεοφαγίας ἐκλήθη πυθαγόρειος διαίτα. Ὁ κανονισμὸς τῆς ἑταιρίας ἀπῆτει ἵνα τὰ μέλη αὐτῆς ἐρευνῶσιν καθ' ἑκάστην ἑσπέραν «Τί παρέβην σήμερον; Τί ἔπραξα; Τί παρημέλησα;» Προσέτι νὰ εὐρίσκωσι τρόπον διὰ ἀβρότητας (τῆς εὐλικρινοῦς) νὰ μετατρέπωσι τοὺς ἐχθρούς των εἰς φίλους· νὰ μὴ ζητῶσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὄρισμένον τι προσωπικὸν ἀγαθόν, διότι οὐδεὶς γνωρίζει τί εἶνε τὸ ἄριστον δι' ἑαυτὸν καὶ νὰ σέβωνται τὴν ζωὴν καὶ αὐτῶν τῶν φυτῶν. Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει ὅτι ἡ θεὰ σφαγείου ἢ σφαγέως ἦτο ἀφόρητος εἰς τὸν Πυθαγόραν, ἀλλ' οὐχ' ἦττον ἀφόρητοι τῷ ἦσαν οἱ λόγοι τῶν πολιτευομένων περὶ τῆς ἀνεϊλικρινείας τῶν ὁποίων ἐξεφράζετο σαρκαστικώτατα. Ὑγείαν, πλοῦτον, ἡρεμίαν καὶ διανοητικὴν διαύγειαν ὑπισχνεῖτο ὁ Πυθαγόρας εἰς τοὺς συμμορφουμένους πρὸς τὰς ἀρχάς του. Τὸ πυθαγόρειον σύστημα περιλαμβάνει τὰς ἀστρονομικὰς ἀληθείας αἱ ἐπανεῦρεν ὁ Κοπέρνικος, τὰς βάσεις τῆς ἰατρικῆς, τοὺς νόμους τῆς μουσικῆς ἀρμονίας, τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ψυχῆς, ὑπῆρξε δὲ ἀναμφισβητήτως ὁ ἥλιος περὶ ὃν ἀπωτέρω ἡ ἐγγυτέρω ἐστράφησαν πάντα σχεδὸν τὰ ἕκτοτε θρησκευτικὰ, φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συστήματα. Ὅπουδῆποτε ἀναφέρονται διαπρεπεῖς Πυθαγόρειοι πάντοτε παρίστανται ὡς ἀνθρώποι μεγάλης ἀξίας — ἰδιαζόντως εὐθεῖς χαρακτηῖρες.

3 — ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ.

Πρὶν ἢ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα εὔρη τὴν ἐστίαν του ἐν Ἀθήναις προηγήθη ἐποχὴ ποιητικῆς τινος φιλοσοφίας ἧς τελευταῖος διερμηνεὺς ἦτο ὁ Ἐμπεδοκλῆς γεννηθεὶς ἐν Ἀκράγαντι τῆς Σικελίας πρὸ εἰκοσιτεσσάρων αἰώνων. Ὑπῆρξεν ὁ σοφώτερος τῶν Ἑλλήνων τῆς γενεᾶς του καὶ ἀφιέρωσε τὸν βίον του εἰς τὴν ἐρευναν τῶν νόμων τοῦ βίου. Πάντα τὰ διανοητικά, κοινωνικά, καὶ ἠθικά προβλήματα αὐτὰ ἐπέβλεπον τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐπεζήτησε νὰ λύσῃ πραγματευόμενος αὐτὰ ἀπὸ ὑπερτέρας περιοπῆς. Παρέστη δὲ ἐνώπιον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ὡς οὐδὲν ἦτο ἡ Μεσσία, καὶ διὰ τῶν ποιημάτων του, αὐτὰ ἀνεγινώσκοντο δημοσίᾳ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας μετὰ τῶν τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου, ἐξώτρυνεν αὐτὸ νὰ ἐξοβελίσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του πᾶν ἔχνος φιληδονίας καὶ καθαρῆς ἱκανῶς ὥστε νὰ ἐγκαινίσῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς ἀγάπης. Δὲν ἦτο μόνον σοφός, ποιητής, λατρός καὶ ἐρευνητής, ἀλλὰ καὶ δραστήριος κήρυξ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἄσπονδος ἐχθρὸς πάσης τυραννικῆς ἐνεργείας καὶ ἐν ἐπιγνώσει ἀρωγὸς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος. Ἐμερίμνα καὶ εἰργάζετο ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ δὲν ἦτο πολιτευόμενος. Ἐτύρβαζε πῶς νὰ παραγάγῃ καρπούς, ὅταν δὲ οἱ συμπολίται του τὸν ἰκέτευσαν νὰ δεχθῆ βασιλικὸν στέμμα αὐτὸς ἀνενδότως ἠρηγήθη, εἶτε ἐκ περιρρονήσεως πρὸς τοιαύτην τιμὴν, εἶτε προτιμῶν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀδιαταράκτως τὸ ἀνθρωπιστικὸν κήρυγμά του. Ἐγίνωσκεν ὅτι εἶχε μεγάλην ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐπεμελήθη νέος ἔτι ὢν νὰ γυμνάσῃ ἑαυτὸν προσηκόντως ὅπως ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν ἀποστολὴν του ἐπαρκῶς. Ὑπὸ μυριάδων ἐπιστεύετο ὡς θεός, ὁ ἴδιος δὲ λέγει ὅτι διὰ μακρᾶς ἐμμονῆς εἰς τὸ ἀπαιτούμενον σύστημα βίου ἔγνω πῶς νὰ ἀρθῆ ὑπεράνω τῆς φθορᾶς καὶ δὲν ἐπείγετο ἐντεῦθεν νὰ διαψεύσῃ τὰς περὶ θεότητος αὐτοῦ ἐπικρατούσας ἰδέας. Χιλιάδες ἀνθρώπων ἠκολούθουν αὐτὸν ὅπου μετέβαινε, ἄλλοι διαπνυθάνομενοι περὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἐν τῷ βίῳ, ἄλλοι δὲ ἰκετεύοντες αὐτὸν νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τῶν μαστιζουσῶν αὐτοὺς νόσων. Οἱ Ἕλληνες τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος ἐνεφοροῦντο σφόδρα τῆς ἐντυπώσεως ὅτι μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς δὲν ὑπάρχει πράγματι μεγάλη ἀπόστασις καὶ ὁ κόσμος τότε δὲν ἐξενίζετο διὰ τὴν ἀξίωσιν ὑπερφυοῦς ἀνθρώπου οἷος ὁ Ἐμπεδοκλῆς νὰ θεωρηθῆ ὡς θεός. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὄχι μόνον συνετέλεσεν ἀναμφισβήτητα θαύματα ἰάσεων, ἀλλὰ καὶ πόρους ἐθνικοῦ πλοῦτου ἠνέφξεν, ἔτι δὲ ἐπενόησε μέσον προστασίας τῆς πατρίδος του κατὰ τῶν καταστρεπτικῶν ἀνέμων, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη κωλυσανέμας. Ἄλλοτε ἔσωσεν αὐτὴν

ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἀριστοκρατῶν, οἵτινες ἐπειράθησαν νὰ τὴν ὑποδουλώσωσιν. Ἐτι πλέον ἀπῆλλαξε τοὺς Σελιουντίους ἀπὸ φοβερᾶς πανώλους. Μέγας αὐτοῦ πόθος ἦτο νὰ θεμελιώσῃ Πυθαγορικὴν Συμπολιτείαν καὶ λέγεται ὅτι μέλος ὢν τῆς περιφήμου Ἑταιρίας τοῦ Πυθαγόρα ἀπεβλήθη αὐτῆς διότι ἔτεινε νὰ διδάσκη δημοσίᾳ τὰ ἀπόρητά της. Διαπρεπῆς Ἄγγλος κριτικὸς παραβάλλει τὸν Ἐμπεδοκλῆ πρὸς τὸν Σέλλεϋ ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδος τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐκφράσεως. Οἱ δύο οὗτοι ποιηταί, λέγει, ὁ Ἕλλην καὶ ὁ Ἄγγλος συναντῶνται εἰς πολλὰ σημεῖα καίτερ ἀπέχοντες ἀλλήλων κατὰ εἰκοσιτρεῖς αἰῶνας. Ἀμφοτέρωι πιστεύουσιν ἀκραδάντως ὅτι ὑπάρχει Ψυχὴ τῆς Φύσεως, παγκόσμιος καὶ εὐμενῆς· ἀμφοτέρωι μυσάττονται τὴν κρεοφαγίαν· ἀμφοτέρωι ἀγαπῶσι σφόδρα πᾶν ὅ,τι ἀθῶον κινεῖται ἢ φύεται ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς Γῆς.

4 — ΠΛΑΤΩΝ.

Ὁ Ἐμερσον λέγει ὅτι οἱ εἰκοσιτρεῖς τελευταῖοι αἰῶνες, ἡ Εὐρώπη σύμπασα, ἡ Φιλοσοφία, ὁλόκληρος ἡ Μάθησις συνοψίζονται εἰς τὴν λέξιν Πλάτων. Μέγα πρόβλημα πάντοτε ἔσται πῶς κατάρθωσεν ὁ Πλάτων νὰ ἀφομοιώσῃ εἰς ἑαυτὸν πάντα ταῦτα, ἐν ἄτομον αὐτὸς νὰ γίνῃ Εὐρώπη, Ἱστορία, Φιλοσοφία καὶ Μάθησις. Πάντες οἱ κατόπιν αὐτοῦ φιλοσοφήσαντες εἶνε ἀπόγονοί του, ἐντούτοις οὐδεὶς μέχρι τοῦδε προσήγγισε τὸ ἀνάστημά του. Ὁ βίος, ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου ἔχει τὸ σπάνιον προνόμιον ὅτι σημεῖοι ἐποχῆν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐλέχθη ὅτι ἡ ποίησις οὐδέποτε ἤρθη εἰς πτῆσιν ὑψηλοτέραν ἢ ὅσῳ ἐν ταῖς σελίσιν τοῦ *Τιμαίου* καὶ τοῦ *Φαίδρου* καὶ ὅτι ἐὰν δὲν ἐκώλυε τὸ γιγάντιον ἀνάστημα τοῦ Σαιξπήρου θὰ ἐχώρει καὶ οὗτος νὰ ταχθῆ ὡς ὁ μέγιστος μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Τὸ μεγαλεῖον του δὲν ἐγκείται εἰς τὴν πρωτοτυπίαν του. Δὲν ἦτο τόσῳ πρωτότυπος ὅσῳ συνθετικῆς Ἐκέκτητο τὴν δύναμιν τῆς εὐστόχου ἐρεύνης. Ἐξέλεγεν, ἀπέρριπτεν ὅ,τι τοπικὸν καὶ πρόσκαιρον, κατειργάζετο, συνεδύαζε, διεμόριρον, ἐπλαττεν, ἐδημιούργει. Ἦτο ἀληθῆς ἀλχημιστὴς γνωρίζων πῶς νὰ ἐξάγῃ τὸν καθαρὸν χρυσὸν ἀπὸ πᾶν ὅ,τι καθίστα θέμα ἐρεύνης. Τὴν μεγαλουργικὴν ταύτην ἰδιοφυίαν πλὴν τοῦ Πλάτωνος ἐκέκτηντο δύο ἄλλοι, ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Σαιξπήρος. Τὸ μυστικὸν τῆς παγκοσμίου εὐδοκμήσεώς του εἶνε ἡ εἰλικρίνεια τοῦ ἠθικοῦ σιωποῦ του, ἧτις κατέστησεν αὐτὸν προσφιλῆ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπ' ἐνστίκου. Μεγαλοφυΐα του καὶ πρωτοτυπία του εἶνε ὁ ἀνθρωπισμὸς του. Σύστημα δὲν δύναται ν' ἀποτελεσθῆ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, ἀλλὰ ἐκ τῆς δαμιλείας τῶν ἰδεῶν του δύναται νὰ διατυπωθῆ μία θεμελιώδης κεντρικὴ ἰδέα ἧτις εἶνε καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ γνησίου χριστιανι-

σμοῦ, ὡς ἐπίσης εἶνε ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος παν-
τὸς ἀνοθεύτου θρησκευματος, ὁ γνώμων πάσης
ὕγιους δράσεως καὶ ἡ ἐγγύησις πάσης χρηστῆς ἐλ-
πίδος περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου μέλλοντος. Ἡ κοσμο-
παραγωγὸς αὕτη θεμελιώδης ἰδέα συνίσταται
εἰς τὸ ἀξίωμα ὅτι ἐκ τῶν δύο φύσεων τοῦ ἀνθρώ-
που ὧν ἡ μὲν εἶνε ὑπανθρωπίνη, ἡ δὲ ὑπερανθρω-
πίνη, ἡ ὑπανθρωπίνη δέον, πρὸς ἐπίτευξιν ἀριστεύου
ἀνθρωπισμοῦ, νὰ τελῇ διηνεκῶς ὑποταταγμένη
εἰς τὴν ὑπερανθρωπίνην. Αὕτη εἶνε ἡ πλατω-
νικὴ σφραγὶς ἡ τιθεμένη εἰς ὅλους τοὺς στοχα-
σμοὺς οὓς ἡ κοινὴ ὁμολογία τῆς Ἀνθρωπότη-
τος κρίνει ἀρίστους. Ἀληθῶς τίς τολμᾷ νὰ
ἐμφανίσῃ τὰς σκέψεις τοῦ ἀνευ τῆς σφραγίδος
ταύτης; Ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς
Φύσεως ἰδοὺ ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ Πλάτωνος,
καὶ ὁ πολιτικὸς ἀσπὴρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἀνθρω-
πότητος ἔκτατε. Ἡ σύλληψις τῆς ζώσης ἰδέας
περὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς Θεότητος ἐπότισε τὸν
ἐγκέφαλόν του καθ' ὃν χρόνον διέτριβεν ἐν ταῖς
χώραις τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ πνεῦμα τῆς Ἀσίας,
ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Πλάτωνος συνδύασαν ὅτι
ἔχει ἀρίστον μὲ ὅτι ἀρίστον ἔχει τὸ πνεῦμα τῆς
Εὐρώπης ἐξησφάλισε τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην
ἰσορροπίαν ἣν μαρτυρεῖ πᾶσα φράσις καὶ πᾶσα
μελέτη τοῦ ἀνδρός. Ἐπανεληθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα,
ἀπ' ἧς τὸν εἶχεν ἀπωθήσει ἡ ἐκβαρβαρωτικὴ
στάσις τῶν πολιτευομένων τῆς, ἀπεκόμισεν ἐκ
τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐκ τῆς Ἰνδίας ἀκριβῶς τὰ
στοιχεῖα ὧν ἡ Εὐρώπη εἶχεν ἀνάγκην — σύν-
θεσιν καὶ ἐνότητα στοχασμῶν. Ἐπὶ εἰκοσαετία,
ἀπὸ τοῦ 388 μέχρι τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς
ζωῆς του, 347, ἐδίδασκεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ
ἔγραφε τοὺς Διαλόγους του. Ἐν τῇ βραχείᾳ
ταύτῃ σημειώσῃ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῶσιν
ἐπαρκῆ περὶ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλὰ σημεία
τινὰ αὐτῆς ἀκροθιγῶς δύνανται νὰ ὑπομνησθῶ-
σιν. α'.) Ὁ Πλάτων ἀπέδιδε μεγάλην σημασίαν
εἰς τὸ εἶδος τῆς τροφῆς θεωρῶν ὅτι ἐξ αὐτῆς
κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξαρτῶνται τὰ ἐλατήρια τῆς
ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς διαγωγῆς. β'.) Ἡ φιλ-
αυτία καὶ τὸ μισέρενον εἰσὶ τὰ δύο προσκόμ-
ματα τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. γ'.) Οὐδεὶς
πολιτευόμενος εἶνε φίλος τῆς πατρίδος του ἔκτος
ἐὰν εἶνε ἀφωσιωμένος εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀλή-
θειαν, ἀφίλαυτος, ἀφιλόργυρος, ἀφιλήδονος, φιλέ-
ρενος, ἀκριβοδίκαιος, γλυκὺς, εὐμνήμων, ὀξύ-
νους, μουσοτραφῆς. δ'.) Πᾶν ὅτι ὑπάρχει ἔχει
ἰδίαν τινὰ ψυχὴν, ἀγνήν, πρὸς ἣν ἀπαύστως
τείνει, παλαιῶν κατ' ἀντιδράσεων. Ἡ κοινωνία
ἔχει ψυχὴν τοιαύτην. Ἐπίσης καὶ ἡ ἀνθρωπό-
της. Τὴν ἀτομικὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ
τὰς τύχας αὐτῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος
περιγράφει ἐν τῷ *Φαίδωνι*, ὅστις μετὰ τὴν
Πολιτείαν εἶνε ὁ περιφημότερος τῶν Διαλόγων
του ὑπὸ πᾶσαν ἔλοιπιν. Τὸ δεύτερον καὶ τρίτον
βιβλίον τῆς *Πολιτείας* περιέχει τὰς περὶ τροφῆς
ἀρχὰς τοῦ Πλάτωνος ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ κατὰ

τῆς κρεοφαγίας ἀποτροπὴ του. Τὸ πέμπτον
βιβλίον ἐκτίθησι τὰς κοινωνιστικὰς πεποιθήσεις
του αἵτινες ἔκτοτε ἐνέπνευσαν τόσους μεγαλο-
φυεῖς ἀναμορφωτὰς καὶ συγγραφεῖς Εὐτοπιῶν.
ε'.) Τὸ ψεῦδος εἶνε ἐπιβλαβέστερον τῆς ἀνθρω-
ποκτονίας καὶ ἡ ἀμάθεια (ἀκούσιον ψεῦδος)
ἀπεικταιότερα τῆς ἀκουσίας ἀνθρωποκτονίας.
ς'.) Οὐδεὶς κακουργεῖ ἀσμένως. ζ'.) Ἡ ψυχὴ
δύναται νὰ διαπλάσῃ τὸ σῶμα. η'.) Ἡ μόνη
λογικὴ τιμωρία τοῦ ἐκρύθμως βιοῦντος εἶνε
νὰ μεταβληθῶσιν οὕτω αἱ συνθήκαι τοῦ βίου
αὐτοῦ ὥστε νὰ βιοῖ τοῦ λοιποῦ ἐκρύθμως. θ'.)
Μεῖζον κακὸν δὲν δύναται νὰ εἰσαγάγῃ τις εἰς
τὴν ψυχὴν του παρὰ τὴν ἔφεσιν τοῦ βλάψαι
ἄλλον, καὶ τὰνάπαλιν οὐδὲν καλὸν μεῖζον τῆς
ἐφέσεως τοῦ ὠφελῆσαι ἄλλον. ι'.) Τὸ πεφωτι-
σμένον συμφέρον εἶνε ὁ ἀσφαλῆς γνώμων ἐκά-
στου. ια'.) Πᾶσα μετὰ τῶν δύο φύλων συνά-
φεια εἶνε ἀνυψωτικὴ ἐὰν ἔχη τὸν ἀδελφικὸν
χαρακτήρα ὡς ἰδεῶδες αὐτῆς, ἀποκτηνωτικὴ δὲ
ἐὰν ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. ιβ'.) Πᾶσα γνῶ-
σις εἶνε ἀνάμνησις. Τοὺς ἀτενίζοντας πιστῶς
εἰς τὰ ἰδεώδη ταῦτα, οὓς οἱ χυδαῖοι ἀποκαλοῦσιν
«ἰδεολόγους», ὁ Πλάτων ἐθεώρει μεμνημένους,
ἐνῶ τοὺς λεγομένους «πρακτικοὺς ἀνθρώπους»
ἀπεκάλει ἀμνήτους καὶ χυδαίους ἅτε βλέποντας
μόνον σκιὰς καὶ ἐκλαμβάνοντας αὐτὰς ὡς πραγ-
ματικότητας. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ὁ Πλάτων
δησθάνθη τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες καὶ ἐμφο-
ρηθεὶς αὐτοῦ τὸ προεξήγγειλε μετὰ μοναδικοῦ
ζήλου. Ὁ Χριστὸς ἐδίδαξεν ὅτι ἕκαστος ἀνθρώ-
πος ἔχει προσωπικὴν σχέσιν μὲ τὸν Θεόν. Ὁ
Πλάτων δὲν εἶπε τοῦτο ῥητῶς, ἀλλ' ὑπέδειξεν
ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καθίσταται σώα καὶ δὴ
θεία ὅταν ἀτενίσῃ εἰς τὴν θεότητα, καὶ ἴσως ἡ
Πολιτεία δὲν εἶνε ἄλλο τι εἰμὴ ἀλληγορία τῆς
μεθόδου καθ' ἣν δέον νὰ παρασκευάζεται ἐκά-
στη ἀτομικὴ ψυχὴ ὅπως ἐξελισσεται πρὸς τὴν
διεύθυνσιν τοῦ θείου. Δὲν διατυπώνει πρότυπόν
τι πολιτικῆς ὀργανώσεως ἐπιτεύξιμον, ἀλλ' ἐπι-
διώξιμον. Τοιαύτη τις, λέγει, εἶνε ἡ εἰκὼν τῆς
κοινωνικῆς ἀρμονίας, ἀλλ' ἂν δὲν δυνάμεθα
ν' ἀποδείξωμεν ὅτι εἶνε ἐπιτεύξιμος, δὲν ἔπεται
ἐκ τούτου ὅτι δὲν εἶνε ἐπιδιώξιμος. Ἡ νεωτέρα
ἔρευνα κατεδίκασέ τινα τῶν χαρακτηριστικῶν
τῆς *Πολιτείας*, ὡς φέρ' εἰπεῖν, τὴν δουλείαν ἣν
ὁ Πλάτων ἐθεώρει ἀναπόφευκτον, ἀλλως ἔξαι-
ρέσει αὐτῶν, οὐδὲν κωλύει νὰ θεωρήσωμεν τὴν
κοινωνικὴν ἀρμονίαν καὶ ἐπιδιώξιμον καὶ ἐπι-
τεύξιμον, τοῦθ' ὅπερ ὁ Πλάτων φαίνεται προ-
αισθανθεὶς ὡς δεικνύει ἡ φράσις τῆς προσευχῆς
ἣν συνέταξε καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς φίλους
του: «Θεέ, δὸς ἡμῖν ὅ,τι καλόν, εἴτε τὸ αἰτοῦ-
μεν εἴτε μή, καὶ ἀπότρεψον ἀπ' ἡμῶν πᾶν ὅ,τι
ἐπικίνδυνον, ἔστω καὶ ἂν αἰτῶμεν αὐτό». Ἐκ
τῶν ἔργων του ἐξεπορεύθησαν σχεδὸν ὅλα τὰ
φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ συστήματα, καὶ ὁ
Ἐμπερσον παρατηρεῖ ὅτι ἐὰν δλόκληρος ἡ μάθη-

σις καὶ φιλολογία τοῦ κόσμου ἐξηφανίζετο καὶ ἔμενον μόνον τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, ἐξ αὐτῶν θὰ προέκυπτεν ὡς ἐκ σπέρματος νέα πλουσία μάθησις καὶ φιλολογία. Ὁ Βάκων ἀποκαλεῖ τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Πλάτωνος παιδαριώδη, καίτοι ὠφείλεν εἰς αὐτὴν μέγα μέρος τῆς φιλοσοφίας του. Ἄλλ' ἴσως ἀμφοτέρω οἱ φιλόσοφοι οὗτοι, ὅτε Ἀμερικανὸς καὶ ὁ Ἄγγλος, ἔχουσι δίκαιον διότι τὸ ἀφελὲς καὶ τὸ σπερματικὸν τοῦ λόγου συμβαδίζουσιν. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ πλατωνικοῦ διαλεκτικοῦ ὕφους εἶνε νὰ διακεντήσῃ τὰς φιλερεύνους τάσεις, οὕτως ὥστε πᾶν ζήτημα ν' ἀποκαλύπτεται ὑφ' ὅσας τὰς ἐπόψεις του. Ὁ ἐπικρίνων τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Πλάτωνος ὡς ἀφελῆ, εἶνε ἀφελῆς ὅσῳ ὁ ἐπικρίνων τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἦν πεζοπορῶν θέλει νὰ διανύσῃ τὸ ταχύτερον. Ὁ Πλάτων ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος περίπου καθ' ὃ ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς, δύναται δὲ νὰ θεωρηθῆ μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρα ὅσῳ καὶ τοῦ Σωκράτους. Ἴσως τὸ χαρακτηριστικώτερον ἐπεισόδιον τῆς δράσεώς του εἶνε ἡ ἀπόπειρά του ὅπως θεμελιώσῃ ἐν Συρακούσαις πυθαγορικὴν συμπολιτείαν. Αἱ Συρακούσαι τότε ἦσαν ἡ δευτέρα πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐν αὐταῖς καθὼς καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου διέτριβον οἱ ἐπιφανέστατοι Πυθαγόρειοι ἐν οἷς ὁ διάσημος μαθηματικὸς καὶ μηχανικὸς Ἀρχύτας. Αὕτη ἦτο ἡ δευτέρα εἰς Ἰταλίαν ἐπίσκεψις τοῦ Πλάτωνος, τὰς λεπτομερείας δὲ τῆς πρώτης περιέχει ἡ ἑβδόμη τῶν σωζομένων ἐπιστολῶν του. Ὁ Πλάτων δὲν ἦτο πατριώτης. Πᾶς ἀναγινώσκων αὐτὸν τὸν εὕρισκε ὁμοεθνή του. Ὁ Ἄγγλος ἀγγλικώτατος, ὁ Γερμανὸς τευτονικώτατος, ὁ Ἰταλὸς λατινικώτατος. Οἱ σύγχρονοὶ του τὸν ἀπεκάλουν λογοκλόπον, ἀλλ' ὁ μεγαλοφυῆς γνωρίζει πῶς νὰ δανεῖται, καὶ ἡ κοινωνία ἀσμένως λησμονεῖ τοὺς πολυαριθμοὺς τέκτονας οἵτινες ἐργάζονται ὑπὸ ἓνα ἀλησμόνητον ἀρχιτέκτονα. Ὁ Πλάτων κατέστησε τοὺς φωστῆρας πάντων τῶν ἐθνῶν τέκτονάς του. Ἄλλως τε προσθέτει ὁ Ἐμμερσον, ποῖον βιβλίον ὑπάρχει ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἐὰν μὴ ἄλλα βιβλία συνέβαλλον εἰς ὑπαρξίν του; Καὶ ποία οἰκία θὰ ἠδύνατο νὰ κτισθῆ ἐὰν μὴ ἠρύετο τὰ ὑλικά της ἀπὸ τὸ δάσος, ἀπὸ τὸ μεταλλεῖον, ἀπὸ τὸ λατομεῖον, ὡς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς προγόνους του; Ἀποδημήσας πρὸς ἔρευναν, ἀντλήσιν καὶ συνθετισμόν, ὁ Πλάτων πᾶν τὸ περὶ ἑαυτὸν μετέβαλλεν εἰς χρῶμα καὶ ὕλην οἰκοδομικὴν, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν θὰ ἐχρησίμευον αὐτῷ καὶ σύζυγος καὶ τέκνα, ἐὰν εἶχε, αἱ χῶραι καὶ τὰ ἐξ ὧν αἱ χῶραι σύγκεινται, οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων, τὰ δεινά των καὶ αἱ γηθοσύνας των. Τὸ ἔργον του ἦτο τριττόν· νὰ ἐγείρῃ ζητήματα πρὸς ἔρευναν, νὰ ὑποβοηθῆσῃ τὴν αὔξησιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρωπίνων λειτουργ-

γιῶν. Ἀπῆται οἱ κυβερνήται νὰ εἶναι φιλόσοφοι, ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἀπῆται ἵνα ἕκαστος εἶνε κυβερνήτης ἑαυτοῦ, ἄλλως δὲν ἠγγόει ὅτι σίγη ἡ ἀσόφων δὲν συναινοῦσι νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ φιλοσόφους. Κατὰ τὸν Καρλίτλ, ἡ πλειονοψηφία τῆς πλειονοψηφίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡλιθίους· καὶ δὲν εἶνε δυνατόν ἡλίθιοι νὰ στέρξωσι σοφοὺς κυβερνήτας. Τὸ πλατωνικὸν ἰδεῶδες εἶνε νὰ ἀρθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπέκεινα τοῦ κράτους τῆς Φύσεως, πείθων ἑαυτὸν ὅτι δυνατικῶς εἶνε θεός. Ἐκαστος ἡμῶν ἅμα ἀοχίσῃ νὰ αἰσιθάνεται ὅτι εἶνε «ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου», ἀναγεννᾶται καὶ δικαιοῦται νὰ καλῆται υἱὸς Θεοῦ. Ἐν τῇ ψυχῇ του ἐφεξῆς λάμπει τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ χαρμόσυνον τὸ ἐγγυώμενον ζωὴν καὶ σθένος ἀτελεύτητον. Τοῦτο διατυπώνει ἀκριβῶς ἡ ἐν τῷ *Μένωνι* ἀναπτυσσομένη θεωρία ὅτι ἕκαστος ἡμῶν γνωρίζει τὰ πάντα, μόνον ὅτι ἔχομεν λησμονήσει τὰ πλεῖστα, καὶ ὅτι ἡ τελεσορωτέρα ἐκπαίδευσις εἶνε ἐκεῖνη ἣτις βοηθεῖ ἡμᾶς νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι κατὰ βάθος γνωρίζομεν. Ἡ οὐρανία καταγωγή μας ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ὅταν γνησίως καὶ ελικρινῶς τὸ ἐπιζητήσωμεν, καὶ ἡ ἀποκάλυψις αὕτη φέρει τὴν ἀναγέννησιν ἡμῶν. Ἐν ὅσῳ δὲν τὸ ἐπιζητοῦμεν ἐξελισσόμεθα ἀπὸ τὸ ζωόφυτον, συνωδᾶ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Δάρβιν, ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῶν γραμμῶν αὐτῶν μόνων ἐξελισσόμενος ἄνθρωπος εἶνε ἀπλῶς φυσικός, ἦτοι ζωώδης καὶ θνητός. Ὑπερμέρωψ, ἦτοι θεῖος καὶ ἀθάνατος, καθίσταται ἀφοῦ ἀναγεννηθῆ. Ἡ ἔρευνα τῆς ἐποχῆς μας τοιοῦτοτρόπως δεικνύει τὴν πλήρη ἁρμονίαν μεταξὺ τοῦ δαρβινισμοῦ καὶ τοῦ γνησίου Χριστιανισμοῦ. Ἐρμῆς ὁ Τρισμέγιστος ἀπαντῶν εἰς τὸν φιλέρευνον μαθητὴν του Θῶθ ἐρωτῶντα τίνι τρόπῳ θὰ ἐγένετο υἱὸς Θεοῦ λέγει «Πρέπει πρῶτον νὰ καταστήσῃς τοὺς στοχασμοὺς σου ξένους πρὸς τὸν κόσμον. Τότε ἡ ἐν σοὶ κοιμωμένη Σοφία θὰ δεχθῆ ὡς νυμφίον τὸν Λόγον καὶ ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ θὰ προκύψῃ, ὡς ἐκ θαυμαστῆς συλλήψεως, νέος, ἀληθής, πλήρης ἄνθρωπος, κύριος, φαιδρός, ἀειθαλής, αὐτόφωτος, υἱὸς Θεοῦ». Τὸ κήρυγμα τοῦ Πλάτωνος, ἡ μέθοδος Ἐρμοῦ τοῦ Τρισμέγιστου, καὶ ὁ γνήσιος Χριστιανισμὸς, ἐξαγγέλλουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν — τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὑπερτέρου ὀρθολογισμοῦ τοῦ καθιστῶντος περιττοὺς τοὺς χθαμαλοὺς ὀρθολογισμοὺς τῶν ὑλοφρόνων ὅσῳ καὶ τοὺς παραλογισμοὺς τῶν μαισαιωνικῶν θεολόγων.

5 — ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ.

Τὸν Πλούταρχον γνωρίζουν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς *Παραλλήλους Βίους* του, ἀλλ' ὀλίγοι τὸν γνωρίζουν ἀπὸ τὸ σύγγραμά του τὸ καλούμενον *Ἠθικά* ἐνθα συγκεντροῦνται αἱ πρῶται ἀπαρχαὶ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πνεύματος ὅπερ

τόσω ἀκατασχέτως ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν κερδαίνει ἔδαφος. Ἀλλὰ καὶ τῶν *Παρουλήλων Βίων* τὸ θέλητρον ἀναμφιβόλως συνίσταται εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἂν καὶ τοῦτο δὲν διατυπῶνται ἐκεῖ ῥητῶς, ἀλλὰ διαθέει τὴν συγγραφὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀόρατον. Βιογραφῶν τὸν Κάτωνα ὁ Πλούταρχος δὲν ὀκνεῖ νὰ κεντηθῆσιν τὴν ἀστοργίαν του καλύτερ ἄλλως μετὰ δαυτοκλείας ἐξυμνῶν τὰς ἀρετὰς του. Ἴδου τί λέγει περὶ τοῦ ἐνδόξου κήσορος. «Μεταχειρίζεται τοὺς ὑπηρέτας του ὅπως καὶ τοὺς ἵππους του καὶ τοὺς βόας του. Τοὺς ρίπτει εἰς τοὺς δρόμους ἢ τοὺς πωλεῖ ὅταν γηράσουν, ὥσπερ μὴ ὑπῆρχεν ἄλλος δεσμὸς μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπου εἰμὴ μόνον τὸ συμφέρον ἢ ἡ ἀνάγκη. Βεβαίως καλωσύνη καὶ φιλία ὀφείλεται εἰς πάντα τὰ ὄντα. Ὁ ἀληθῶς γενναῖος ἀνθρώπος ἀγαπᾷ τοὺς ἵππους του καὶ τοὺς βόας του καὶ ὅταν ἀκόμη τοῦ γίνωσιν ἄχρηστοι. Ἦτο εὐγενῆς πράξις ἐκείνη τῶν Ἀθηναίων οἱ ὅποιοι ἀφοῦ ἐπερατώθη ὁ ναὸς τοῦ Ἑκατομπεδίου ἀπήλλαξαν τοῦ λοιποῦ πάσης ἐργασίας τὰ ζῶα ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνέγερσίν του. Τὰ ἔμψυχα ὄντα δὲν εἶνε ὑποδήματα ἢ ἐπιπλα καὶ ἂν θέλωμεν νὰ συνειθίσωμεν οὕτως ὥστε νὰ εἴμεθα ἡμεροὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει πρῶτον νὰ ἐνασκήσωμεν τὴν ἕξιν τῆς ἡμερότητος πρὸς τὰ ζῶα. Κατ' ἀνάγκην θὰ γίνωμεν φιλόανθρωποι ἀπαξ γίνωμεν φιλόζωοι. Ἀλλ' ὁ Κάτων δὲν ἐνήσκησε ποτὲ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν. Ὅταν ἦτο Ὑπατος ἐγκατέλειπε, μᾶς πληροφορεῖ, τὸν ἵππον του ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ἐπολέμει, διὰ νὰ ἀπαλλιάξῃ τὸ δημόσιον ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς. «Αὐτὸ εἶναι μικρότης, ὄχι μεγαλεῖον ψυχῆς». Ἐν τοῖς *Ἠθικοῖς* του στιγματίζων τὴν βάρβαρον ἕξιν ἣτις ἐπεκράτησεν ὑπνωτίσασα τοὺς ἀνθρώπους οὕτως ὥστε νὰ νομίζωσιν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ζήσουν ἐὰν δὲν τρέφονται μὲ τὰς νεκρὰς σάρκας τοῦ ζώου, δίδει τὸν λόγον εἰς τὰ θύματα τῆς ἀνθρωπίνης λαιμαργίας ὡς ἕξης. «Εἴσαθε εὐτυχεῖς σεῖς οἱ ἀνθρώποι οἵτινες ἠμπορεῖτε νὰ καλλιεργῆτε τὴν Γῆν καὶ νὰ ἔχετε πᾶν ἀγαθόν. Ἡμᾶς τὰ ζῶα ποῖος θεὸς δύνανται νὰ μᾶς μεμψήθῃ ἐὰν ἐσυνειθίσωμεν (καίτοι ὄχι ὅλα) νὰ ζῶμεν διὰ τοῦ φόνου; Σεῖς περιφρονοῦντες τὴν θεὰν τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ (τὴν Δήμητραν) ἀπορρίπτετε τὰ δῶρα της καὶ ὡς μανιακοὶ μᾶς σφάζετε πίνοντες τὸ αἷμα μας, μολύνοντες τὴν ψυχὴν σας καὶ οὐδόλως κινούμενοι εἰς οἶκτον ἀπὸ τὰς κραυγὰς μας καὶ ἀπὸ τὰς ἰκεσίας μας».

6 — ΑΣΟΚΑΣ.

Ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντῖνος διὰ τὸν Χριστιανισμόν, ὑπῆρξεν ὁ Ἀσόκας διὰ τὸν Βουδδισμόν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀνεξίξει. Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἀξίᾳ των ὅμως ὅσον ὑπέριτος τοῦ Βουδδισμοῦ εἶνε ὁ Χριστιανισμός, τόσον ὑπέριτος τοῦ Κωνσταντίνου εἶνε ὁ Ἀσόκας. Ὁ Κων-

σταντῖνος δὲν δύνανται νὰ συναριθμηθῇ μεταξὺ τῶν προφητῶν τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσόκα λόγῳ ψυχικοῦ μεγαλείου θὰ κοσμηῇ ἕσαιε τὰς δέλτους τῶν κηρυξάντων τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης. Ὁ θεμελιωτῆς τοῦ Βουδδισμοῦ Σιδάρτας Γοτάμης, μονογενῆς υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Καπιβαλάστης παρὰ τὰ Ἰμαλαῖα, ἐγκατέλειπεν ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν τὰ ἀνάκτορα, τὸν μέλλοντα θρόνον του καὶ τὴν σύζυγον, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον ἵνα ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ ἐρευνήσῃ τὰ αἷτια τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, ποθῶν νὰ τὰ ἀρῇ. Μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν ἠσθάνθη ὅτι ἔλαβεν οὐρανόθεν τὸ ζητηθὲν φῶς, ἔξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη Βουδδᾶς, ὃ ἐστὶ Φωτισθεὶς. Ἐκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου του ὅπερ ἐκήρυξαν κατ' ἀρχὰς ἐξήκοντα μαθηταὶ του καὶ ὅπερ προώριστο νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸ τὸ ἐν τρίτον τῶν κατοίκων τῆς Γῆς. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ὄχι πλέον ὡς διάδοχος ἢ βασιλόπαις, ἀλλ' ὡς ἀπόστολος, προσηλύτισε δὲ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, καὶ ἡ σύζυγός του κατέστη μία τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ἦτο 36 ἐτῶν ὅτε ἤρξατο διδάσκων καὶ ἡ διδασκαλία του διήρκεσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα τέσσαρα ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του συμβάντος κατὰ τὸ ἔτος 500 π. Χ. Αἱ τελευταῖαι λέξεις του ἦσαν: «Ὁ βίος εἶνε σοβαρὰ εὐθύνη δι' ἕκαστον, γρηγορεῖτε, ἔστε ἀγνοί, κρατεῖτε τὰς ὁρμὰς τῆς καρδίας σας. Ὁ κόσμος εἶνε δέσμιος. Ἡ διδασκαλία μου θὰ ἐπιδαψιλεύσῃ ἐλευθερίαν καὶ ἴασιν. Ἐμμεῖναιτε εἰς τοὺς λόγους μου. Ἀπέρχομαι εἰς εἰρήνην. Ἡ σωτηρία σας ἔσται ἔργον τῶν χειρῶν σας». Τὰ θεμελιώδη διδάγματα τοῦ Βουδδισμοῦ δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἕξης. α'.) πάντες οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἴσοι. β'.) Ἡ Ζωὴ εἶνε ἱερὰ καὶ ἕκαστος ὀφείλει δικαιοσύνην καὶ συμπάθειαν εἰς πᾶν ἔμψυχον. γ'.) Προορισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶνε ἡ εἰρήνη. δ'.) Αἱ πράξεις ἕκαστου καθορίζουσι τὰς τύχας του. ε'.) Ὁ θάνατος εἶνε μετάβασις εἰς βίον κρείσσονα ἢ χεῖρονα ἀναλόγως τοῦ συνόλου τῶν παρωχημένων πράξεων τοῦ θνήσκοντος. ς'.) Ἐκάστη ψυχὴ γεννᾶται καὶ ἀποθνήσκει αὐθις καὶ αὐθις μέχρι οὗ ἀποκτήσῃ πλήρη σύνεσιν. ζ'.) Πᾶσα παράβασις ἔχει ὡς ἀναπόδραστον συνέπειαν, ἀνίλογον ἀθλιότητα καὶ πᾶσα ἐγκαρτέρησις ἔχει ὡς ἀναπόδραστον συνέπειαν ἀνάλογον εἰρήνην. Πάντες οἱ ἐρευνηταὶ συμφωνοῦσιν ἐν ἐκκρήσεσιν ἐξόχου θαυμασμοῦ πρὸς τὸν γλυκὺν καὶ ὑψηλὸν χαρακτήρα τοῦ Βουδδᾶ, οὗ τὰ διδάγματα μέχρι σήμερον ρυθμίζουσι τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς τύχας 470,000,000 ἀνθρώπων. Πρὸ μιᾶς γενεᾶς ἐν Εὐρώπῃ ὁ Βουδδισμὸς ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος καίπερ ἀκμάζων ἀπὸ 24 αἰώνων ἐπὶ γεωγραφικῆς ἐκτάσεως εὐρυτέρας ἢ πᾶσα ἄλλη θρησκεία. Ἰὸ μέγα χαρακτηριστικὸν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Βουδδᾶ εἶνε τὸ αἰσθημα τῆς συμπαθείας.

Ἐναγράφεται ὅτι ἐπισκεφθεὶς ποτε, μετὰ τοῦ βασιλέως, ὄμιλον βραχμάνων ἱερέων ἐτοίμων νὰ θυσιάσωσι ζῶα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐπιθύρσει, «βασιλεῦ ἔλεος» καὶ αὐθωρεὶ τὰ θύματα ἀπελύθησαν, τόσην δύναμιν εἶχεν ἡ ἀπλῆ παρουσία του. Τότε ζητήσας τὴν ἄδειαν νὰ ὀμιλήσῃ εἶπεν: «Ὅλα τὰ πλάσματα ποθοῦσι τὴν ζωὴν τῶν σφόδρα, καὶ σφόδρα προσπαθοῦσι νὰ τὴν διαφυλάττωσι τὴν ἀγαπητὴν τῶν, τὴν θαυμασίαν ζωὴν τῶν. Καὶ τὸ εὐτελεσιτάτον πλάσμα ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν του, τὴν ἀγαπᾷ διακαῶς. Μὴ φονεύσῃς πλάσμα ὃπερ ἐμπιστεύεται τὴν ζωὴν του εἰς τὰς χεῖρας σου». Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βουδδά συνεκροτήθη ἡ πρώτη μεγάλη Σύνοδος τοῦ Βουδδισμού ἐν Πάτνα, ἐκ πεντακοσίων μαθητῶν. Δευτέρα μεγάλη Σύνοδος συνεκροτήθη τῷ 440 π. Χ. ἵνα κανονίσῃ τὰ τῆς λατρείας. Ἄλλ' ὁ Βουδδισμὸς δὲν ἤρξατο ἐξαπλούμενος εἰμὴ ἀφοῦ ἠσπασθῆ αὐτὸν ὁ Ἀσόκας, βασιλεὺς τῆς Βεχάρας ἐν ἔτει 257 π. Χ. Ἐκτοτε ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ εἰρηρικῶς χωροῦσα, περιέλαβεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ὀλόκληρον τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γάγγη Ἀσίαν. Ὁ Ἀσόκας ἦτο ἕγγονος τοῦ Ἰνδοῦ Ἡγεμόνος Χάνδρα Γύπτα περιωνύμου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἕνεκα τῆς συνεντεύξεως ἣν ἔσχε πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ὡς κατακτητῆς τῆς Ἰνδίας. Ἐν Πάτνα ὁ Ἀσόκας συνεκρότησε τὴν τρίτην καὶ σπουδαιωτάτην Σύνοδον καθ' ἣν χίλιοι σοφοὶ ἐκανόνισαν τὰ δόγματα τοῦ Βουδδισμού. Βασιρικὰ ἔδικτα ἀμέσως ἐδημοσιεύθησαν καθ' ὅλον τὸ κράτος ἐπισφραγίζοντα τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν σώζονται ἀκόμη γεγλυμμένα ἐπὶ στηλῶν καὶ βράχων ἀνά τὴν Χερσόνησον. Ὁ Ἀσόκας ἦτο χαρακτὴρ πολὺ ὑπέροχος τῶν συνήθων βασιλέων. Ἦτο πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης εἰρήνης καὶ συναδελφώσεως, ὑπὲρ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Μετὰ θαυμαστῆς δραστηριότητος καὶ εὐστοχίας συνέστησεν ἀμέσως Ὑπουργεῖον τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ Δικαίου, καὶ διέταξε τὸν Ὑπουργὸν ἀνευ ἀναβολῆς νὰ ἐπιδοθῇ ὅλος εἰς τὸ ἔργον τῆς κηρύξεως τῆς νέας θρησκείας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ διορίσῃ καταλλήλους ἀνδρας ἐπιφορτισμένους νὰ συνοδεύωσι τοὺς ἱεραποστόλους μεριμνῶντες ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς ἀνέσεως καὶ εὐζωίας τῶν προσηλυτιζομένων, περὶ ὀρυξέως φρεάτων καὶ φυτεύσεως δένδρων εἰς πάσας τὰς ὁδοὺς ἃς διέρχονται. Προσέτι ὠργάνωσε σύστημα ἱατρικῆς περιθάλψεως ὄχι μόνον δι' ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ διὰ ζῶα. Ἐμφαντικὸν παράγγελμα αὐτοῦ ἦτο ὅτι πᾶσα ἐνέργεια προσηλυτιστικὴ πρέπει νὰ γίνεται δι' αὐστηρῶς εἰρηρικῶν μέσων καὶ διὰ τῆς γλυκύτητος. Μία τῶν σωζομένων στηλῶν φέρει γεγλυμμένην τὴν ἐξῆς διαταγήν. «Οἱ ἱεραπόστολοι θέλουσιν ἀναμιγνύεσθαι ἐπὶ ἴσοις ὁροῖς μετὰ τῶν στρατιωτῶν, τῶν βραχμάνων,

καὶ τῶν ἐπαιτῶν, μετὰ τῶν ἀποκλήρων καὶ τῶν περιφρονομένων, ἐντὸς τε τοῦ βασιλείου μου καὶ ἐν ταῖς ξέναις χώραις, ἐξαγγέλλοντες πᾶσι τὰ βελτίω». Δέκα αἰῶνας βραδύτερον ἕτερος βασιλεὺς ἀντάξιος τοῦ Ἀσόκα ἦτο ὁ Σιλαδύτιας, ὅστις ἔθιμον βασιρικὸν κατέστησε ν' ἀπεκδύεται ὁ μονάρχης καθ' ἑκάστην πενταετίαν παντὸς τοῦ πλοῦτου του ὀριστικῶς διανεμομένου εἰς τοὺς πτωχοὺς τοῦ κράτους, καὶ ἀντὶ τῆς βασιλικῆς του ἀμφιέσεως νὰ περιβάλλεται ῥάκη πένητος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Βουδδά ὅστις ἐγκαταλιπὼν τὴν αὐτὴν ἐβίωσεν ὡς πένης ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του. Ἀξιοσημείωτον γεγονός εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἱαματικῶν γνώσεων παραλλήλως πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ Βουδδισμού. Αἱ ἱατρικαὶ σχολαὶ αἱ ἀκμάσασαι μετὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀσόκα καὶ τῆς τοῦ Σιλαδύτια ὑπῆρξαν περιώνυμοι, ἀναγράφεται δὲ ὡς μέγας ἐρευνητῆς τῆς ἱαματικῆς ἐπιστήμης ὁ Χάραξ, τιμώμενος καθ' ὅλον τὸ Ἰνδοστάν ὅσῳ ὁ Ἱπποκράτης καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Βουδδισμὸς καίπερ ῥιζώσας πανταχοῦ ὅπου ἐξηπλώθη, ἐξηλάθη σχεδὸν ὀλόκληρος ἀπὸ τὴν χώραν ἐνθα ἐβλάστησεν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου αἰῶνος, καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι καὶ ἡ ἱατρικὴ παρήκμασε ταῦτοχρόνως. Ἐπὶ Σιλαδύτια ὅμως τὸν ἔβδομον αἰῶνα ἤκμαζε πανεπιστήμιον ἐν ᾧ ἐβίουσαν δεκακισχίλιοι σπουδασταί, οἵτινες, ὡς ὁ ἐρευνητῆς Howard Williams ἀποφαίνεται¹ ἀπείχον τῆς κρεοφαγίας. Αἱ ἱατρικαὶ μελέται τῶν εἶχον τὴν πηγὴν τῶν ἐν τῷ κοινοβιακῷ ἰδρύματι τῆς Βεγγάλης ὁπόθεν πιθανώτατα καὶ τὰ πρῶτα πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης ἔσχον τὴν γένεσιν τῶν ἐμμέσως². Κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ὡς σοφοὶ Κινέζοι περιηγηταὶ περιγράφουσιν, ὑπῆρχε μέγας ἀριθμὸς θεραπευτηρίων ἐν οἷς οἱ ἀσθενεῖς ἐτύγγανον περιθάλψεως, φαρμάκων καὶ τροφῆς δωρεάν. Ἀναγράφεται δὲ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Χιουὲν Τσιάγγ, ἐπισκεφθέντος τὴν Ἰνδίαν τὸν ἔβδομον αἰῶνα, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ Βουδδισμού ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη.

7 — ΟΒΙΔΙΟΣ.

Ἡ λατινικὴ φυλὴ οὐδέποτε διετέθη συμπαθῶς πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλάτωνος, τῶν δύο τούτων καθ' ἑξοχὴν ἀντιπροσώπων τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ μειονότης τις τῶν Ρωμαίων ἐνεστερνίσθη τὰ ἑλληνικὰ νάματα καὶ ἐντεῦθεν ἀνεδείχθησαν ἐν Ρώμῃ ἄνδρες μεγάλης διαπρεπείας ὁφείλοντες τὸ ἀνάστημά των εἰς τὰς ἀνθρωπικὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Πυθαγόρα.³ Τὸ λεπτὸν αἶσθημα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ὃπερ ἦτο

¹ The Ethics of Diet; Asoka.

² Ἴδε ΕΡΕΥΝΑΝ Τόμος Α'. Σελίς 37.

³ The Ethics of Diet, by Howard Williams, London, 1896.

τέως άγνωστον έν τῇ λατινικῇ φύσει εἰσέδυσεν ἤδη οἶονεὶ ἀκτὺς γλυκύτητος εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος καὶ κατέστησε δυνατὴν τὴν σκηνὴν ἐκείνην τὴν περιγραφομένην ὑπὸ τε τοῦ Πιλινίου καὶ τοῦ Κικέρωνος, καθ' ἣν χιλιάδες θεατῶν έν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ἠγέρθησαν μετ' ἀράς κατὰ τοῦ Πομπηίου καὶ μετ' οὓς ὀφθαλμοὺς ρέοντας δάκρυα διὰ τὴν ἐνώπιον αὐτῶν ὀδυνηρὰν ἀπόγνωσιν πλήθους ἐλεφάντων βασανιζομένων. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι «ὁ λαὸς ἠσθάνθη τότε εἶδος τι ἀλληλεγγύης πρὸς τὰ γιγάντια ἐκεῖνα εὐγενῆ ζῶα». Ὁ Ὀβίδιος γεννηθεὶς τῷ 43 π. Χ. ἀνήκεν εἰς τὴν ἀνθρωπικὴν ταύτην Σχολήν, καὶ ἦτο ὁ ποιητὴς τῆς ἐποχῆς του καὶ ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας. Ἐσπούδασεν έν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν ένθα καὶ ἔμαθε τελείως τὴν ἑλληνικὴν. Τὸ σπουδαιότατον τῶν ποιημάτων του εἶνε αἱ *Μεταμορφώσεις*, γοητευτικώτατον ἔργον, πλήρες εὐαισθησίας καὶ ἡμεροφροσύνης. Πλοῦτος φαντασίας διακρίνει δὲλα τὰ ποιήματά του καὶ μολονότι τινὲς ἐπικρίνουσιν ἐνια αὐτῶν ὡς ἠθικῶς χαλαρά, ἡ ἐποχὴ έν ἣ ἐγράφησαν εἶνε ἀρκετὴ δικαιολογία. Ἄξιον ἰδιαίτερας μνείας ᾧδε εἶνε τὸ δέκατον πέμπτον βιβλίον τῶν *Μεταμορφώσεων* ένθα ὁ ποιητὴς ἐξαισίως περιγράφει τὰς ἀντικρесоφαγικὰς ἀρχὰς τοῦ Πυθαγόρα. «Τοῦ ζώου τὸ πτῶμα! Μὴ μολύνῃς θνητὲ τὸ αἷμα σου μετ' ἀποτρόπαιον ταύτην τροφήν. Ἴδου οἱ κλάδοι τῶν δένδρων κλίνοντες ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ὀπωρῶν. Ἴδου τὸ κλῆμα μετ' ἀσφιδῶν σταφυλᾶς του. Ἴδου τὰ μελιβριθῆ δῶρα τῆς Γῆς. Ἴδου τροφὴ οὐρανία καὶ ἀναίμακτος, σφαγείου ξένη. Δέν εἶσαι λύκος ἢ πάνθηρ. Δέν εἶσαι τίγρις τῆς Ἀρμενίας ἢ λέων αἰμοδιψής. Δέν εἶνε τάφος τὰ ἔγκατά σου· δέν εἶνε Κύκλωψ ὁ στόμαχός σου. Ἄφες τὸ πτηνὸν νὰ διασχίῃ τὸν ἀέρα έν ἀσφαλείᾳ, τὸν λαγῶν νὰ πλανᾶται εἰς τοὺς λειμῶνας ἀφοβος, καὶ τὸν ἰχθὺν εἰς ἀδολὸν εἰρήνην έν τῷ πελάγει. Πῶς ἤρχισεν ὀλη αὐτὴ ἡ τραγωδία τοῦ σφάζειν καὶ τρώγειν; Ἐν ἀρχῇ βεβαίως δέν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ τράγος τις φαγὼν τὰ κλῆματά μας ἐτιμωρήθη σφαγεὶς καὶ προσενεχθεὶς εἰς τὸν Βάκχον θυσία. Μετ' ὀλίγον ἐκρίθη καὶ φαγώσιμος ἢ σὰρξ του, ἐξίσου δὲ παραλόγως καὶ τῶν ἄλλων ζῶων βραδύτερον. Παράλογον εἶνε νὰ πιστεύῃς ὅτι οἰοσδήποτε θεὸς έν τῷ οὐρανῷ ἀγάλλεται διὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἀθῶων. Πῶς ἔχεις καρδίαν νὰ διατρύπῃς τὸν λαιμὸν τοῦ ἀμνοῦ ὅστις κραυγάζει ὡσανεὶ ἦτο τέκνον σου; Πῶς κωφεύεις εἰς τοὺς γόους του τοὺς ὀδυνηροὺς; Καὶ ἂν αὐτὸ δέν σὲ ἐνοχλῇ, τί θὰ σὲ ἐμποδίσῃ ποτὲ ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο κακούργημα; Ὡ παῦσε, σὲ καθικετεύω, παῦσε τρεφόμενος παρὰ φύσιν καὶ δέξαι τὰ δαψιλῆ δῶρα τῆς Γῆς πρὸς τροφήν σου». Ὁ ποιητὴς ἀλλαχοῦ ὑμνεῖ τὰς ἀρετὰς τῶν σύκων, τῶν καρῶν, τῶν φοινίκων, τῶν μήλων, τῶν σταφυλῶν, τῶν

ἐλαιῶν, τῶν κρομμύων, τῶν ῥαπάνων, τοῦ μέλιτος, τῶν ὄων, τοῦ τυροῦ (*Μεταμορφ.* Βιβλίον 7, 664 — 682). Ἡ Δήμητρα ἐλατρεύετο ἰδίως έν τῇ Ἀττικῇ, καὶ ὁ Ὀβίδιος δέν λησιμονεῖ τὰς εἰς τιμὴν αὐτῆς τελετὰς έν Ἀθήναις ὡς συμβολίζουσας τὸν ἀνθρώπινον πόθον τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πνεύματος, έν ἀντιθέσει πρὸς τὸν θηριώδη πόθον τῶν μαχῶν καὶ τοῦ αἵματος, «Ἡ Δήμητρα ἀρέσκειται εἰς ἀθῶας προσφορὰς. Φύγε, ἱερεῦ, μετ' τὴν μάχαιράν σου καὶ ἄφες τὸν ἄκακον βοῦν νὰ ἀροτριᾷ τὸν ἀγρὸν σου, νὰ χαίρεται καὶ νὰ σὲ πλουτίζῃ».

A bove succincti cultros removete ministri (Fasti, Βιβλ. 4, 395 — 416).

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Ὀβιδίου ἦτο μεγάλη έν Ῥώμῃ καὶ ἡ φράσις

Me pascunt olivae, me cichorea levesque malvae

ἔξ ὕμνου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Ὀρατίου Φλάκκου, συνοψίζει τὸ περὶ διαίτης φρόνημα τῶν πνευματικωτέρων Ῥωμαίων.

Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος περὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν τοῦ Ἀνθρῳπισμοῦ, Ἀπολλωνίου Τυανέως, Πορφυρίου, Χρυσοστόμου, Κορνάρου, Μονταίνιου, Ρουσό, Βολταίρου, Σέλλεϋ, Λαμαρτίνου, Μισελέ, Βάγγερ, Βίκτωρος Οὐγκώ, Ἄννας Κίγκσφορντ.

Εἶνε ἀνακόλουθον νὰ φροντίζῃ τις περὶ τῶν ζῶων καὶ ν' ἀδιαφορῇ περὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' εἶνε ἐπίσης ἀνακόλουθον ν' ἀγωνίζεται τις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ προσόδου τῶν ἀνθρώπων καὶ ν' ἀδιαφορῇ, μάλιστα δὲ καὶ δυσμενῶς νὰ διάκειται, ὅσον ἀφορᾷ τὰ δικαιώματα τῶν ζῶων.

Δέν εἶνε τόσον ὑπὲρ τῶν ζῶων ἡ συνηγορία ὅσον ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου· διότι ἀναμφισβητήτως ζημιούμεν τὰ ἡμέτερα ζωτικὰ ὀρμέμματα, καταπατοῦντες τὰ δικαιώματα τῶν έν ἀλληλεγγύῃ μεθ' ἡμῶν τελούντων εἴτε ἀνθρωπίνων εἴτε ὑπανθρωπίνων ὄντων.

Βεβαίως εἶνε πληρέστατα δυνατόν νὰ εἶνε τις ἀπηλλαγμένος αἰσθηματισμοῦ καὶ μολαταῦτα νὰ ἐμφορῆται ἀκραδάντου πίστεως εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι τὰ ζῶα δικαιούνται νὰ ζῶσι καὶ νὰ χαίρωσι κάποιαν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν.

Ἐπειδὴ ἡ φύσις ἔχει πολλὰς ἀγριότητας δέν ἔπεται ὅτι ἀπαλλασσόμεθα τῆς ὑποχρεώσεως νὰ πράττωμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν πρὸς ἐλάττωσιν τῆς ἀπανθρωπίας.

Ὅπως εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει έν τῇ φύσει ἡ ἀλληλοσύγκρουσις οὕτω εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει έν τῇ φύσει ἡ ἀλληλεγγύη.

Ὁ προῖὸν δημοκρατισμὸς θὰ παραμένῃ γὰρ ἐνόςφω δέν περιλαμβάνει έντὸς τῆς ἀκτίνος του ἀπαντὰ τὰ ἔχοντα πνοὴν ὄντα.

Τὸ μέγα ζήτημα εἶνε νὰ διατυπωθῇ γενικὴ τις περιεκτικὴ ἀρχή, θύγουσα δὲλας έν γένει τὰς μορφὰς τῆς ἀπανθρωπίας, καὶ καθορίζουσα πρόγραμμα ἐπιδιωκτέας μεταβολῆς.

Δέν ὑπάρχει ἀγάπη ἄνευ ἀφοσίωσως, ἡ ἀφοσίωσις εἶνε τὸ δευγόνον τῆς ἀγάπης καὶ ἄνευ αὐτοῦ ἡ ἀγάπη ἐστίνε.